

MLADIKA

julij 2007
cena 3,00 €

Štev. 5-6

Zamejski festival amaterskih dramskih skupin

FOTOKRONIKA

Beseda o knjigi
»Dr. Metod Turnšek
urednik in časnikar«

UVODNIK:
Dvomi in dileme
po volitvah

OBLETNICA:
Tragedija Primorcev
med obema vojnama

Štiri vprašanja
– štirje odgovori
Pogovor z Aleksandrom Furlanom

Dvomi in dileme po volitvah	1
Jože Klančnik: Pojoči konji	2
Bojan Pavletič: Tragedija Primorcev med obema vojnama	7
M. Žitnik: Čarodejke (LVIII.)	8
Intervju: Štiri vprašanja – štirje odgovori	10
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...	11
Lida Turk: Danilo piše Justu	12
Aleksander Furlan: Mrvice iz družinske kronike	14
Pod črto: V svetu, ki se spreminja	14
Intervju: Beseda o knjigi »Dr. Metod Turnšek urednik in časnikar«	17
Pod črto: Slike – kaprice in demagogija	20
Zamejski festival amaterskih dramskih skupin	21
Antena	23
Ocene:	
Knjige: Alma Karlin: Doživeti svet in Japonske novele (M. Cenda); Slovenski mesečnik iz Lemonta v Zvezni državi Illinois (Z. Tavčar)	30
Knjižnica Dušana Černeta (73)	32

Na platnicah:

Listnica uprave; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 4 - 2007

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LI.

pisma

Počistimo pred svojim pragom: naš in ne naš

Kritičnih odmevov na kulturno dogajanje pri nas skoraj ni. Prireditelji kulturnih dogodkov večinoma poročajo o svojih prireditvah kar sami preko tiskovnih sporočil. Včasih smo jih pošiljali po faksu, danes v glavnem po elektronski pošti. Radio, dnevnik (in tedniki) objavljajo skoraj vse, kar dobivajo. Vendar ne vedno. Oglejmo si primer!

Naša revija se je prilagodila tem navadam in redno pošilja ob izidu vsake številke kratko sporočilo o vsebini. Navsezadnje koliko je pri nas revialnega in podobnega tiska, da bi ga ne mogli sproti registrirati? Kljub temu se dogaja, da moramo pri Primorskem dnevniku čakati na objavo sporočila tudi teden ali več. Isto se dogaja pri knjižnih izdajah naše založbe. Tiskovno sporočilo (ne recenzija!) ni objavljeno po cele tedne. Marsikdaj moramo po telefonu spraševati, če so naše sporočilo sploh prejeli.

Toda očitno to ne velja za vse. Naravnost zavidali smo prijateljema Čuku in Mermolji, ki sta ob izidu pesniških zbirk imela članek s fotografijo dan pred predstavitvijo, potem še intervju in fotografijo na dan predstavitve in članek s fotografijo dan po predstavitvi. Zares pravi tridnevni medijski maraton, ki jima ga privoščimo in zavidamo.

To je le skromen dokaz, da Slovenci nismo v medijih vsi enaki, da Primorski dnevnik ne obravnava vseh pod istimi pogoji in da ni glasilo vseh. Glasilo nas vseh je očitno le, ko ga je treba od vseh strani reševati in podpirati - ker je edini.

SLIKA NA PLATNICI: Idilični vaški trg v Mavhinjah je letos ponovno oživel. Že sedmič. Tri tedne se je ob vikendih zvrstilo kar dvajset gledaliških skupin, ki so na trg privabljale številne ljubitelje gledališča. Večina igralskih družin je bila iz Italije, po ena pa tudi iz Avstrije in Madžarske. Največ je bilo letos mladinskih skupin, kar lahko predstavlja zagotovilo, da bo slovenska beseda na odrih naših amaterskih družin še živela. Zamejski festival amaterskih dramskih skupin je trajal od 15. junija do 1. julija (foto KROMA).

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelli, Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebuta, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Dvomi in dileme po volitvah

Marsikaj je bilo rečeno in zapisano ob robu nedavnih upravnih volitev, ki so znova dale priložnost desnici, da se veseli zmage nad levosredinskim taborom, kot da bi to lahko legitimiralo zahtevo po sestopu z vlade. Kronična nesoglasja v večini in stalno pogojevanje vseprek preprečujejo učinkovitost vlade in premieru ne dajo možnosti speljati vsaj nekaj res prepotrebnih reform, ki so nujne, da država vsaj omili finančne probleme in ne izgubi stika z Evropo. Sicer pa je javni dolg za italijanske politike zadnja skrb. Zastrupljeno ozračje, nezadovoljstvo na eni strani ter razočaranja in negotovost na drugi so povzročili tudi nižjo volilno udeležbo.

Stanje na vsedržavni ravni je brez dvoma vplivalo tudi na volilne izide pri nas: za manjšino so rezultati volitev porazni in sicer ne samo zato, ker leva sredina ni obdržala Gorice in ker obenem ni pridobila Nabrežine, pač pa v prvi vrsti zato, ker je slovenska politika začela izgublјati konsenz svojih tradicionalnih volilcev.

V Gorici je leva sredina ravnala samomorilno (ponovila se je Nabrežina izpred petih let), v Nabrežini pa očitno brez pravega poznanja situacije na terenu, kar je še bolj nerazumljivo. Smrtni greh je bil storjen pred petimi leti in volilna kampanja gotovo ni mogla biti dovolj učinkovita, da bi spodnesla župana, ki je bil glavni favorit. Ret se je znal približati občanom in si s tem pridobil veliko osebnih simpatij, dokaz več, da velika politika izgublja na teži v primerjavi z vsakdanjimi interesi ljudi, ki nočejo več biti slepo orodje v rokah politikov. Ret je tudi spretno nastavljal vabe, na katere so nasledli mnogi slovenski volilci, leva sredina pa ni znala pravilno reagirati.

Poleg tega se je marsikomu porodil sum, da je šlo tako v Gorici kot v Nabrežini za nekakšno zavestno špekulacijo na daljši rok, katere cilj je bil po eni strani za vsako ceno rešiti se Brancatija, ki je bil s svojo politiko obmejnega sodelovanja in bližine s slovenskimi krogi marsikomu nadležen (nimamo v mislih samo desnice), v Nabrežini pa zagotoviti uspeh Retu in mu s tem odpreti pot za nove politične perspektive, s katerimi računajo višji krogi. Morda bo kdo rekel, da nimamo elementov, ki bi tako zlobno interpretacijo potrjevali, toda nekatera ozadja potrjujejo ta sum...

Marsikaj je bilo zapisano v komentarjih o volitvah, vključno tudi, da imajo nekateri krogi, na eni in na drugi strani razbitega levosredinskega tabora v Gorici, kljub očitnemu porazu, vendarle zadoščenje z izidi, drugi pa so skoraj z zadovoljstvom hoteli ugotavljati, kako je nacionalni moment ostal pri volilcih v ozadju in ne vleče več. Odveč je opozarjati, da osebni uspehi predstavljajo bolj šibko zadostilo za skupni poraz (navsezadnje je razbitost privedla tudi do absolutne izgube glasov), po drugi pa bi izguba privlačnosti slovenskega glasu dala misliti, da je manjšina v glavnem dočakala uresničitev svojih pričakovanj. Ali je res tako? Ali se res kdo lahko veseli upadanja slovenskih glasov? Navsezadnje so edini dokaz naše prisotnosti.

Gotovo je res, da edina slovenska stranka že nekaj časa ni več neposredno prisotna na volilnicah s svojo listo, svojim znakom in popolno listo kandidatov. To so elementi, ki vsi privlačijo volilce, še posebej slovenske. Kandidati so zdaj porazgubljeni med drugimi po abecednem redu in večkrat s popačenimi priimki tako, da niso razpoznavni na prvi pogled.

Prav tako nerazpoznavni so slovenski glasovi pri volilnih rezultatih, kjer je treba seštevati preferenčne glasove, da lahko dobiš vsaj približno sliko dejanskega stanja, ki

(dalje na naslednji strani) ►►

Jože Klančnik

Pojoči konji

/Ni jih bilo toliko, kot pravijo...?!
se sprenevedajo dandanes/

Tretja nagrada za prozo na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

Jutranji somrak je bledele. Zamazana megla se je cefrala nad poljem in travnikom, kjer je še do nekaj let nazaj bilo eno od spoštovanih sprehajališč najuglednejšega moža nemške književnosti. Preostalo grmovje vzdolž razrite ceste je injasto cvetelo. Nizko nad slutenim svodom se je skozi zadušljivo sivino kisalo citronasto sonce.

Med bobnenje padajočega kamenja in hrup motorjev se je zadiralo vpitje.

Loss Schweine! Schneller! Schneller!!⁽¹⁾

Na čelu petnajstih vpreženih mož v velik okoren voz, preobložen s kamenjem, je krmaril motorist.

Sopihajoče so vlekli, se sločili, upogibali in s potegom ravnali. Črtaste uniforme jetnikov so valovile v megli, kot bi se prelivala zamazana reka. Telesa so se sločila, blede, koščeni obrazi, globoko vderte oči brez iskric življenja, brezbarvne ustnice, ki so se krčevito pačile in lovile sapo. Neenakomerno topotanje otrdelih nog v lesenih coklah, ki so neusmiljeno drgnile papirnato kožo. Preko izsušenih vratov jih je vezala uzda in se zarezovala v nagrbančeno kožo ramen in pod pazduh.

Še bolj so se napeli in se v sunkih poganjali. Voz pa je bil težak, kajti zgradili so ga s posebnim namenom in ga okovali z vsem mogočim. Pljuča so jim širila stisnjeno okostje in vsesavala meglo, ki je poganjala zvoedenelo kri po žilah. Od jutra do večera se je pretakala kri od vozla do vozla in zastajala z bolečino, kot dah; in vedno znova in znova.

1 Dajmo, svinje! Hitreje! Hitreje!!

Anstimen!⁽²⁾ je zavpil motorist, ko je videl, da so ga dohiteli.

Oglasilo se je kašljajoče mrmranje, pomešano z odsekanimi piskajočimi toni, ki so se počasi zlili v medlo melodijo.

»...Nun trauern unsere krummen Judennasen, umsonst ist Haß und Zwietracht ausgesät. Jetzt gibt's kein Stehlen mehr, kein Schlemmen und kein Prassen, es ist zu spät, für immer ist zu spät...«⁽³⁾

Motorist in dva stražarja, ki sta prihajala nasproti, so prasnili v krohot. Okostnjaki pa so vlekli na vso moč in dihali samosramotilne besede, se znova zagagnjali in vlekli v gotovo smrt, ki bo prišla danes ali jutri. In čeprav so si želeli odrešitve in hrepeneli po njej, bi vendar z nobenim izrazom ne mogli ponazoriti grozo omagujočih pred načinom smrti. Tako so se bali tistega končnega dejanja, da so s pravo vero v srečo prenašali mučenja, ki so ostajala v mejah biti.

Večina pojočih konj so bili Židje. Samo dva v pričujoči vpregi sta bila druge narodnosti. Strašek, mlad Poljak, ki je bil na kraju z močmi, in Marko, Slovenec, ki je bil še svež; najmočnejši in najzdržljivejši. Že tretji mesec je bil v »Fuhrkolone«, toda še vedno je krepko vlekli in s svojo močjo podaljševal

2 Zapojte!

3 Sedaj otožni naši so zakrivljeni nosovi, zastonj sta mržnja in sovraštvo posejana, zamrla kraja je in z njo požrešnost; zdaj konec je, za večno to je preč...

« (UVODNIK – dalje s prejšnje strani)

nikakor ni rožnato in nas vznemirja. To bi moralo leto dni pred prihodnjimi deželnimi volitvami služiti kot alarm pred nevarnostjo, da Slovenci izginemo s političnega prizorišča kot samostojen subjekt. Volilni zakon, ki je bil pred kratkim sprejet na deželi in ki je brez dvoma kronal napore Slovenske skupnosti, da doseže uresničitev zaščitnega zakona glede zajamčenega zastopstva manjšine, nikakor ne daje jamstva izvolitve: predvideva volilni dogovor z drugo stranko, zahtevno zbiranje predstavitev podpisov v treh volilnih okrožjih in odstotek od celotne mase volilcev. To so zahtevni pogoji, ki jim bo treba zadostiti, pa tudi časa ni več veliko.

življenje sodrugov. V tem času je v njegovi skupini ugasnilo 56 pojočih konj. Vseh sedem parov, ki so bili vpreženi vzdolž štange, so bili v glavnem novinci. Marko pa je kot veteran bil na čelu vprege s težkim komatom okoli vratu. Vseskozi je imel občutek, da bode ocenjujoče poglede SS-stražarjev.

Pred dnevi je ponovno prišla ona, zaradi katere je pristal v »Fuhrkoloni«. Z zaničujočim nasmehom se je ustavila pred njim, mu z grobim prijemom razprla čeljusti, igraje ocenjevala zobe in dejala: *Schade um dich!*⁴ Še glasneje pa je sporočila: *Tukaj postajajo dnevi leta!*

Jetniki so ledeneli, kajti poznali so njegovo zgodbo, ki je krožila med lageraši. SS-ovci pa so se krotali in proslavljali to dejanje kot najboljši dovtip dneva. Bila je komandantova žena. Marko je pričakoval, da ga bodo takoj ubili, a dnevi so kljub krajšanju postajali vse daljši in težji.

Nenadoma se je v teku nekaj prelomilo. Jetniki so se vzpeli in trgali vstran od štange. Drugi par pojočih konj se je spotaknil in se vlekel po zmrznjenih tleh. Voz je ropotaje obstal. Jetniki so hoteli pomagati, a že je bilo prepozno. Motorist je ugasnil motor, prihitel k vozu in zatulil.

Takoj izpreči, svinje!

S togimi, a ubogljivimi kretnjami so jetniki izvršili povelje.

Ranjeni par se je postavil v pozor. Motorist ju je cinično opazoval, se z roko počohal po čelu, s pogledom polzel po vpreženih in se ustavil ob Marku.

*Du auch!*⁵

V ledeni drži so čakali novih izbruhov. Slutili so, da se bo zgodilo nekaj grozljivega, da bodo zvečer naložili na voz dva ali tri sojetnike in jih odvrgli na kup ostalih, ki so že čakali zadnje toplote v krematoriju.

Marko je odložil težak komat in se razkoračil. Motorist je molče prežal na voščeni figuri, ki sta se s težavo držali na nogah. Prav mirno je dejal Marku: *Zakoplji ju v tisto jamo!* ter pokazal na bližnjo vdrtino.

Židoma je samo pomignil in že sta se dva okostnjaka opotekaje premaknila ter se prijela za roke. Še enkrat sta se ozrla na sojetnike, se s pogledom zadržala za hip na vsakem obrazu in obstala na Markovem, ki je stal kot soha in drevenel ter nazadnje obstala na motoristovem obrazu, ki je grozi jetnikovih oči odgovarjal s prezirom. Nato sta se nekako vzravnano odmajala do vdrtine in legla.

Marko se ni mogel ganiti. Doslej je bil samo pričevalsakodnevni grozodejstev in je imel še toliko mo-

či, da je sovražil mučitelje.

Motorist je zakričal, a je Marko bil tako globoko v svoji notranjosti, tako je bil ranjen, da ni mogel doumeti, zakaj naj mori, dasiravno le kot orodje, ki ni krivo. Krivo? Šele udarci so ga zdramili. Ni se jim umikal, samo z rokami si je zaščitil obraz. Udarci po hrbtu ga je zrušil. Sledile so brce z okovanimi škornji, zatem pa se je zaslišalo hihitanje in brce so prenehale.

Motorist je z režečim se obrazom odšel do ležečih jetnikov, ju s krepkim prijemom dvignil in velel: *Pa vidva zakopljita vašega »Haupthengsta«!*⁶

Prej negibni telesi sta planili s podvojeno močjo. Prijela sta Marka in ga zvezla do jame.

Marko je odrevenel. Ni se branil. V njem je vrelo, se prehitelo, vračalo. Nenadoma je bilo tu spoznanje, da je vsega konec. Konec. Zaman je bilo. Uprl se je okupatorju. Šlo je za domačo zemljo, za jezik prednikov in ker je imel kot član OF na vasi nekajkrat drugačno mišljenje kot politični sekretar bližnjega bataljona, ki je večkrat prihajal na obisk, so ga v popolnoma čisti vasi, Nemci nekega jutra vrgli iz postelje in odpeljali sprva v Stari pisker, nato pa v taborišče.

Zaznal je zmrznjene grude prsti, ki so legale na udarjena mesta. Žida sta z naglico kopala in ga zasipavala. Ko je ostala nepokrita Markova glava, ju je motorist ustavil. Počenil je k Marku in mu z grlenim krohotom razprl usta.

Sam vrag te je povrgel, ti žrebe. Komandirjeva goska ne vrže zastoj tace na takšen gobec. To ti je lahko v čast!

Motorist je sunkovito vstal in zatulil.

Da ga takoj izkopljeta! V dveh minutah!

Sedaj sta se Žida s poslednjimi močmi vrgla na delo. Vkljub želji hitro, sta medlo zasajala lopato. Vedela pa sta, da gre znova za satansko mučenje. Motoristova ura je z enakomernim tiktakanjem odločala o njuni usodi in tako se je zgodilo, da sta Marka nekajkrat ranila.

V tem je mimo zdrdrala druga vprega. Motorist druge kolone je navrgel masten dovtip, jetniki pa so slepo hiteli mimo, za spoznanje še bolj potegnili in tekli za vodjem.

Marko je s težavo vstal, bolečine so se mu odražale na spačenem obrazu; šele sedaj je resnično začutil grozo in občutil bližino smrti. Da živi, nekako ni bilo res! Motoristovih besed ni dojel, obraza Židov, ki sta med odkopavanjem blodno zrla vanj in ga nemo prosila odpuščanja, sta lebdela v njegovi zaznavi. In čeprav je nekje globoko v sebi slutil, da

4 Škoda te jel!

5 Tudi ti!

6 Vodilni žrebec.

ne more biti res, ju je ta hip brezmejno sovražil. Ni doumel, da je znova samo orodje. Nekako niti to ni bilo sovrašтво – bilo je brezumje pragonov preživetja.

Dan za dnem je bil priča takšnih pobojev, toda doslej je smrtna bližina samo korakala, se plazila mimo njega in postala svojski opoj, eliksir, naboj, da je groza blažje šla mimo kot dekoracija, ki jo je propagandni minister nemškega rajha imenoval »mrzlo maščevanje«, katero je odzvanjalo z napisi nad vhodi prevzgojnih mrtvašnic iz marksističnega besednjaka »delo osvobaja«.

Znašel se je v vrtincu blaznosti, ki ga je vsrkavala in sonce se je topilo skozi meglo in ga slepilo. Prosojno je zaznal rožnate kosti in lobanji, obdani s skrepenelimi kepami mesa. Za hip je videl okostnjaka v prirodopisnem kabinetu dr. Modrijana. Od nekod je zveneče naraščala njuna groza, navdih brezdanjega strahu in hlad smrti ter čudnega onostranstva v očeh, ki so se večale, žarele, večale in nemo kričale vanj, se zadirale, boleče vrtale in krivile – koga? njega!, ki je maloprej admiral. In že se je v podobo vtapljala uniformirana zloba, se slinasto smehljaje ustavila tik njegovega ušesa in dahnila:

Povrni tem zverženim nosljačem!

Besede so se kot žebliji zarile v Marka. Razum je lebdel zunaj njega. Občutek bolečin je naraščal in ko je primaknil roko k očem in opazil krvave madeže, se mu je utrgalo. Njuna groza je postala preteča. Strah se je vzpenjal v vseh treh. Kot strela ju je z enim zamahom podrł v grob.

Hlastno je pograbil lopato in kot avtomat je metal grude zmrznjene zemlje na negibni telesi. Ni razumel niti ni sovražil. Postal je stroj, ki ga je nekdo vklopil. Vihtel je z lopato, tolkel z njo po zemlji. Predsodkov ni bilo nikjer čutiti. Bolj kot kdajkoli je slutil in čutil in verjel, da hoče živeti, da mora živeti, pa četudi za tisti hip, da za ped preživi dlje. Grude so se drobile, dokler ni imel občutka, da sta žrtvi dovolj globoko pod zemljo. Tu in tam je tudi s cokli poteptal, da je celo oblikoval gomilo.

Po končanem delu, ki ga je spremljala neznosna tišina zastajajočega dihanja prisotnih, si je zasopel obrisal oznojen obraz in se sesedel kot prazna vreča. Ni bil ne srečen, ne zadovoljen, tako prazen, tako sam sebi neznan je čutil rezek zrak, ki je pritekal vanj in ga ohlajal.

Motorist Vili je Markovo dejanje spremljal z naslodo in občudovanjem. Potrepljal ga je po ramenu in mu s priznanjem dejal:

Dass war aber echt. ⁽⁷⁾ Na, vleci!

⁷ To pa je bilo prepričljivo!

Pod noge mu je vrgel dogorevajočo cigareto. Marko je z roko tipal za ogorkom in vprašujoče zrl v Vilijeve oči. Nagonsko je čutil, da mu pripada nagrada, a pravtako, da bi to lahko bila nova Vilijeva igra. Oklevajoče je potegnil vase dim in vse v njem in okoli njega je opotekaje zaplesalo in se zavrtelo.

Po cesti je prihlačal SS-ovec iz kamnoloma in se preteče nameril proti Marku, rekoč:

So ein frecher Hund! ⁽⁸⁾

Pusti, je dejal Vili, takšne pogrešamo.

No ja, je odvrnil prvi malomarno, si pač čudak, Vili! Pogledal je na sveži grob. Zabave pa imaš originalne, k hudiču!

Vili se je izprsil. *Moramo pač biti iznajdljivejši kot vi v kamnolomu, kjer imate pravo »Himelsfahrt-komando«.* ⁽⁹⁾

Nasmejala sta se. Stražar s kamnoloma je obkrožil svežo gomilo in prhnil: *Vili, deset mark stavim, da nista gagnila!*

Zgubil si, je dejal Vili in s prstom pokazal na Marka. Ta konj je dobro opravil svoje delo.

Ne verjamem, te kosti imajo Katzenleben ⁽¹⁰⁾, je vztrajal.

No pa položi deset mark! se je izprsil Vili in se obrnil k preostalim v vpregi, ki je drevenela od rastoče groze. *Loss! ⁽¹¹⁾ Izkopljite ju!*

Drugi par je bliskovito odvrnil uzde in se zakadil k jami. Stražar iz kamnoloma ju je posvaril. *Pazita, da ju ne poškodujeta!*

Pa ni šlo, kot sta hotela. Prvemu sojetniku sta močno ranila obraz. Ko sta ju povlekla iz jame in ju postavila na noge, sta se oba zrušila. Okostnjak z ranjenim obrazom je nekajkrat piskajoče sopol, lovil sapo, zahropel, dokler se mu prsni koš ni v hipu umiril. Stražar iz kamnoloma je s slepim pogledom odštel Viliju deset mark; pogledoval je zdaj mrtvega Žida in zdaj tistega, ki ga je pri izkopavanju ranil.

Čakaj, Vili, posvetim jima!

Trdo je zgrabil ranitelja in ga odvlekel do bližnje večje mlake. S škornjem je razbil tenak ledeni pokrov, potisnil Žida do vode in mu ukazal, naj si napolni usta z vodo. Nato ga je surovo privlekel nazaj in mu naredil, da mrtvemur brizga vodo v grlo. Navidezni mrlič z ranjenim obrazom se je osvestil. Hropel je, izkašljeval vodo in slino.

Takšna smet me je hotela odreti za marke. Ti pokveka, ti!

Marke so moje, je vztrajal Vili. Dam ti pa pred-

⁸ Ti predrzni pes!

⁹ Kolona, ki pelje v nebo.

¹⁰ Mačje življenje.

¹¹ Dajmo!

nost! Ta usrane bo nama za tarčo!

Skupaj z Vilijem sta ga odvela do razpadajočega hrasta, ki je nekoč drugoval bukvi, pod katero se je v samotnih urah zatekal Goethe v svojem večnem iskanju.

Vrnila sta se do Vilijeve vprege in z užitek streljala v živo tarčo. Daljši stražarjev rafal je opravil svoje. Vrnil mu je zadoščenje za izgubljene marke.

Stražarju pa kljub vsemu ni bilo dovolj. Lotil se je ranitelja.

Ti si mi pravzaprav požrl stavo! Koliko si star?

Star, star... se je zmedeno glasil odgovor, ki so ga spremljale žametno rjave oči.

Ne veš, no, nič hudega. Seštej »ne vem« in nekaj dahov, ki te ločijo od Jehove. Daj! Poberi čepico! Je zakričal stražar in zalučal svojo vojaško kapo daleč od ceste, kamor je bilo prepovedano hoditi jetnikom.

Mladi Žid je vedel, da je korak v tisto smer gotova smrt, da pa se majhen upor, gluhost na ukaz, v glavnem konča s tepežem, dokler se stražarjev bes ne razkadi. Ni se premaknil, pričakoval je udarce. Stražar pa se je razkačil, ga pobil na tla in ga začel brcati, kamorkoli je pač padlo. Fant se je krčil, zvičal, zasoplo hropel in kričal in to je stražarja še bolj podžgalo. Ko je fant doumel, da mu smrt ne uide, je kljub neštetim ranam šinil pokonci in zdrvel proti čepici. Hotel je umreti, čimprej. Tenak, rezek pok je odjeknil in zamrl.

Vprega se je redčila kot običajno.

Vili se je oprijel motorja in jezen, ker mu je kolega pokvaril njegovo igro, zarjul: *Lenuhi, se zabavate kaj? Še vedno počivate! Le čakajte!?*

Marko je skočil k vozu. V hipu je zbrisal bolečino in zmedeno je začutil nekakšno zadovoljstvo; Vilijevo priznanje mu je postalo nekakšen obliž; prvič se mu je ozarila nada, da je v nemogočem našel špranjo, skozi katero se je posvetilo upanje: preživeti v tem peklu, ki je rešitev nakazovalo le v smrti, do katere je dolgost preživetja bila v grozljivem nasilju uniformiranih divjakov. Sovrašтво, ki ga je doslej hranilo, je na čuden način bledelo. Bliskovito si je nadel težak komat, začel vleči in dajati takt hitrosti s pospešenimi koraki.

Kokli so spet topotali, trdo in neusmiljeno so bili po razriti, zamrznjeni cesti. Pojoči konji so hropeli, se napenjali in se lomili v hrbtu. Topo, brez usmiljenja, brez čustev so nosili v sebi po sili storjeno hudodelstvo in edino toplota zavedanja, da to vendarle niso bili oni sami, jih je ogrevala. Marko je vlek el vse bolj divje; ni občutil ne teže ne bolečin. Gledal je v motoristov hrbet in prvič v življenju začutil nekakšno zaščito, izjemnost, moč in zaslombo

ter možne stopnice k naduti drži, čeprav mu je bilo vseskozi jasno, da je oblast, oblast nasilja, oblast oboroženih in neskrupoloznih, da je to oblast bikovk, psov in psokv in krutosti – pravica da počno, kar se jim zahoče.

Vsi ostali, ki so skupaj z Markom sedaj imeli večjo težo vleke, so drveli z enim samim namenom: dajati vtis krepkega, močnega, uporabnega in na ta način ubežati smrti sedaj, ta hip; bežati pred smrtjo, ki se plazi z vsako sekundo, z mrazom in poledenelo cesto ter z nejevoljo nadutih oblastnikov. Torej bežati in bežati pred smrtjo, ki sedi kot leden dah za sklonjenim bolečim tilnikom. Vedeli so, nekje v črevesju so čutili dolžino dneva, razvlečenega kot neskončni rezanci. Nosili so to v sebi spričo pojemojajoče moči in otrdelih, zatečenih in razbolelih nog, ko so od jutra do večera drveli od kamnoloma do vrtnarije; torej od vleke do nalaganja in razlaganja kamnov; znova in znova, v neskončnost.

Zavest, da so, da jih boli, a vendar so in čutijo, se je zarezovala kot izbrušen kremen v možgane. V sebi so nosili vseobsežen register možnih prekrškov in vedeli so, da vsak omahljiv korak sojetnika pomeni smrt neštetih ali to, da zadostuje samo slabo razpoloženje stražarjev. Iskrica kot okus po grizljaju kruha se je tu in tam prižigala v meglenih predstavah, da bodo morda le imeli malo daljši počitek: jutri. Jutri – to ni bila misel niti želja le prainstinkt, ki se je porajal, jih vodil, ohranjal, a sočasno črpal poslednje kaplje moči in življenjskega soka. Dražil je kot lakota po hrani. In prav redki so bili, ki so bili zmožni gojiti maščevanje. Njihova bit je bila toliko izmučena, oslABLJENA, da bi jo misel na maščevanje opijanila in ji izpodbila noge.

In glej čudo: venomer so se primerjali in hranili s tem. Navsezadnje je delo v »Fuhrkolone« bilo lažje od dela v kamnolomu, celo nekam bolj človeško je bilo. V kamnolomu je bilo najtežje, najhuje, največ ljudi je tu dnevno doživelo pravico do sporočila domačim, da so preminuli zaradi »pljučnice«. Pojoči konji so bili nekaj vmesnega in že to je bilo tleče upanje: kdo ve, morda pa le!

Marko, ki je bil doslej enak sodrugom, je bil močan in njegovo domotožje se je v tem trenutku izražalo bolj v mislih in hrepenenju po ženskah. Ko pa je Marko prvič začutil pravo bližino smrti, je do onemoglosti zasovražil oba Žida; Žida, ki sta ga najprej pokopala in zatem izkopala. Ni in ni mogel sprejeti tega dejanja. Sovražil je Vilija, motorista, SS-ovca zaradi moči, ki jo je izkazoval z orožjem, z brcami in udarci in zaradi tega, ker mu je obraz žarel od uživanja pri teh dejanjih. Toda sedaj je zasovražil tudi Žida, morda kar večino, vse Žide, ker so vdano

umirali in se pokoravali najbolj nemogočim ukazom. In ker je kot mnogi v taborišču poznal, kako nekateri od jetnikov živijo drugače, celo nekakšno »buržujsko življenje«, se je oklenil teh možnih sanj: morda mu bo vendarle zneslo – kdo ve, če ne bo uspel postati kapo.

Kot vsi drugi je vedel vse, kar je čebljalo o Muellerju. Najstarejši kapo v taborišču je užival poseben sloves; vsi so se ga bali in vsi so prisegali, da je največja svinja. Govorili so, da je najbogatejši v taborišču. Najuspešneje je trgoval s sojetniki, ki jih je pošiljal pod budne cevi stražarjev. Ti so za nagrado dobivali dopuste, Mueller pa je bogatel s cigaretami, z oblekami, zlatimi zobmi, srebrom, celo rubini in k njemu so se po posojilo zatekali celo SS-ovci. Sčasoma je postal znan kot lastnik bordela, ki ga je vzel v zakup od samega komandanta taborišča.

Kdor je bil njegov prijatelj, je imel prost vstop.

Nenadoma se je Marku vtisnila podoba njegove Marije, ko je bila še dekle. Na kopicu otave ji je storil sladko silo in nenadoma so se v to podobo prislinila taboriščna bordelska dekleta in obšlo ga je tolikšno poželenje, da je prav podoživljal, kako se je upognilo Marijino telo in se mu predalo. Bled, droban obraz, solze in smeh v očeh ter objem, ki je trajal, trajal.

Na uho mu je nenadoma udarilo petje sojetnikov. Zadihano, onemoglo, a vendar petje. Nekdo ga je butnil. *Poj!*

In že se mu je porodil glas in dolgo časa se ni zavedal, da so drugi glasovi utihnili in da poje po domače – da poje pesem hrepenenja. Pesem je otožno trepetala v zimskem jutru, se vila iznad ropota voza in mrmranja prestrašenih sojetnikov kot podoba vitke deklice. Kot da so sokrivi, so pričeli hitreje vleči. Šele, ko je Marko opazil, da Vili koraka vštric in potiska motor z rokama, je v hipu obmoknil.

Poj, poj vendar! je skorajda bolj proseče kot ukazovalno dejal Vili in obstal.

Tudi »Fuhrkolone« je obstala. Vili se je naslonil na motor in njegov večno naduti, prezirljivi obraz je postal otroško radoveden in mehak. Pogled mu je bil nekako obrnjen vase. Jetniki niso zmogli verjeti svojim očem. Da je to otroče dan za dnem njihova groza, njihov strah, njihova smrt in njihove muke in njihov bič in ritem. Verjeli so samo, da je ta zasanjanost, to hrepenenje, ki se je zrcalilo na njegovem obrazu, igra, kruta igra z njimi. Verjeli so samo, da premišlja, kako jih bo presenetil z najnovejšim načinom poniževanja, šikaniranja oziroma kako jih bo čim bolj osupnil z novimi oblikami mučenja. Okamneno so stali, skoraj da brez daha in čakali, kdaj bo vse to terjalo novo žrtev. Bili so kot živali,

ki so ob srečanju s človekom tako dolgo mirne, dokler ta stoji kot kip.

Sonce se je prebilo skozi meglo ter se zrcalilo v majhnih ledenih mlakužah. Marko pa je še vedno prepeval, v pesmi trepetal v globine in se znova dvigal visoko z žalostnim, srce trgajočim glasom.

V pesem se je slabotno mešalo vpitje iz kamnoloma. Enajst pojočih konj pa je prežeče čakalo, kdaj se bo Vilijev obraz prelevil in se bodo njegove, sedaj tako sočne in polne ustnice raztegnile in stanjšale ter sikajoče zatulile: *Svinje, kaj stojite in zijate?!*

Tokrat sta bila v pesmi in ob njej samo Marko in Vili. Marko je v besedah krožil po domorodnih gričih, ki so mu v vsej sanjavi barvitosti odzvanjali ter ga burili s svojo mehko. Lahno se je pozibaval, besede so plahutale kot ponosne ptice in se lahko tresle v ostrem zimskem zraku. Injasti grmi so mu bili nalik cvetočih češenj. In med cvetoče grme je segel trpek spomin na mamo, ki je ob njegovi aretaciji bridko izpovedala vse svoje gorje: *Ne prehiti me!* Marka je preblisnilo. Mar ni tri dni pred aretacijo prišel v navkrižje s sosedom pri pogovorih o tem, kaj vse bodo storili v svobodi – še posebej se je uprl razlastninjenju in bil okaran.

Počasi se je motorist ovedel. Molče je popeljal motor na čelo kolone in pričel zmerno voziti. Nič se ni oziral in ni vpil. Jetniki so bili bolj zaprepani, kot če bi si kot običajno izmislil kakšno novo svinjarijo. Otrdele noge so počasi premikali, dihali so si v premrle roke; to se doslej še nikoli ni zgodilo. V Marku pa je zorela želja: preživeti in doživeti. In zaslutil je, da bo ta pot vodila preko Vilija. Nenadoma se mu je vse to zdelo tako vsakdanje in preprosto.

Bližali so se vrtnariji. Velika prostorna stavba je ležala ob vznožju hriba, odkoder so se v daljavi metalno svetile strehe mesta. Zaznava oddaljenega zvonika se je zarezovala v hladno nebo in delovala kot tolažilna kulisa pozabljenega. Marko je doslej samo enkrat gledal nekaj trenutkov v tisto smer. Napolnil ga je takšen nemir, da se od takrat nikoli več ni upal ozreti. Danes pa se je brez bojazni vzel na prste in srkal oddaljeni mir, ki ga je slutil v zavetju stisnjenih hiš.

Okoli mlade hruške je stala gruča stražarjev in se krohotala. Obkrožali so slabotnega starca. *Vili, pridruži se!* je zaklical visok, postaven SS-ovec. Otroče oči so bile napolnjene s solzami od krohota. In skozi smeh je izdaval: *Oto je odkril nekaj novega, pridi...*

Starec je imel prsten obraz. Koščene roke so ga vleklo k zemlji. Prosil je, prosil za milost. Moledoval je. Krohot ga je prevpil.

Pojočji konji so začeli odmetavati kamenje.

Bojan Pavletič

Tragedija Primorcev med obema vojnama

O b tem času poteka osemdeset let, odkar je fašizem zaprl še zadnje slovenske šole v Julijski krajini in s tem genocidnim dejanjem povzročil eno najbolj nasilnih dejanj nad Primorci, ki so po prvi svetovni vojni živeli v okviru italijanske države. Lahko celo rečemo, da česa podobnega skorajda niso poznali tedaj nikjer drugod v tedanji Evropi. S tem nerazumno represivnim dejanjem pa niso le odrekli pravice do vzgajanja otrok v njihovem maternem jeziku, ampak so posledično sprožili pravi eksodus slovenskega učiteljstva s Primorske. Velika večina se je umaknila v Jugoslavijo, manjši del pa so fašistični oblastniki premestili v notranjost Italije. Ta begunski val je zajel tudi slovenske izobražence, ki so delovali na drugih področjih, ljudi najrazličnejših poklicev in celo določeno število duhovnikov, ki so bili tarča predfašističnih italijanskih oblasti že od prvih let italijanske okupacije. Zgodovinarji ocenjujejo, da je moralo tedaj zapustiti svoje kraje okrog 70 tisoč primorskih Slovencev, skupno s hrvaškimi begunci iz Istre pa se je ta številka povzpela celo na 100.000.

Te stvari so obče znane in je bilo o njih že marsikaj napisano, za kar smo dolžni zahvalo nekaterim našim zgodovinarjem, ki so s svojimi raziskavami poskrbeli, da niso šle v pozabo. Istega pa ne moremo reči za današnji širši odziv slovenske javnosti na te dogodke in to ne le pri nas, ampak predvsem v matični Sloveniji. Zdi se, da je za slovensko javno mnenje in slovensko politiko ta velika tragedija Primorcev, ki so za četrto stoletja izgubili vse svoje izobraženstvo (z delno izjemo duhovnikov) in bili s tem dejansko kulturno obglavljeni, vse to stvar, ki ne zasluži kake posebne pozornosti, ne zgodovinskega spomina, ne kakršnihkoli dejanj, ki bi ohranjala zavest o tej tragiki Primorcev.

Z grenkobo moramo ugotoviti, da smo glede tega Slovenci (in Slovenija), če se primerjamo z drugimi narodi, velika izjema. Če se ozremo le na nam najbližje begunce (in "begunce"), na ezule iz Istre, ni težko ugotoviti, da je razlika med odno-

som Italije do njih in onim, ki bi ga upravičeno pričakovali od Slovenije do primorskega eksodusa, naravnost prepadno globok. Italija se vse drugače obnaša do teh svojih rojakov (med katerimi ni bilo malo Slovencev in Hrvatov). Ti marsikdaj niti niso bili begunci ampak optanti. Matična država jim je postavila (na nasilno odvzeti slovenski zemlji) cela naselja, zagotovila pri vseh javnih natečajih in službah točkovno prednost, podpirala njihova društva, postavljala njihovemu eksodusu spomenike in podobna obeležja, natisnila poštno znamke s to "begunsko" tematiko, snemala filme z neresnično, šovinistično vsebino, proglasila državni praznik in končno nas je Slovence pred nedavnim še državni poglavar, ki izhaja celo iz leve politične opcije, proglasil za nekakšne "manjataliani," kot bi lahko rekli v sočni tržaščini. Skratka imperializem niti dvomilijonskega naroda naj bi ogrožal šestdeset milijonsko Italijo, pri tem pa je, kot vsa uradna Italija, tudi on "pozabil" povedati, kaj je njegova država počejala s Slovenci pred, med in po vojni. Za Italijo se zgodovina začenja in končuje s fojbami. O vsem ostalem pa nič.

S temi vrsticami nikakor ne želim in nočem kratiti svojim drugorodnim sodržavljanom pravice, da obravnavajo svoje ezule na način, ki se jim zdi pravičen (pri tem si seveda pridružujem pravico, da si o vsem tem mislim svoje), navajam pa jih kot primerjavo s tem, kakšen odnos ima danes Slovenija (pa v veliki meri tudi mi sami) do te naše velike narodne tragedije, katere posledice nosimo še danes. Menim, da bi bila tu vsaka dodatna primerjava odveč.

Morda pa vendarle še ni prepozno, da bi se naš odnos do tega dela naše zgodovine spremenil. Morali pa bi pohiteti, če ne zaradi drugega vsaj zato, ker smo ne le upravičeni, ampak dolžni ohranjati spomin tudi na slovenske primorske begunce (danes jih je še zelo malo med živimi) med obema vojnama.

O tem, kakšen je in kakšen bo narod, ki ne goji zgodovinskega spomina, pa je bilo itak že mnogo povedanega in napisanega.

M. Žitnik

Čarodejke (LVIII.)

NEŽNE SAPICE IN DIVJA BURJA

Toda, čemu bi venomer razglabljala o grozljivih zadevah, saj je tukaj vihrajōča burja in počenja svoje norčije! Še nikoli nisem videla toliko polomljenih, razlomljenih, a čudovitih dežnikov v koših in košarah za smeti, sredi pločnikov, skrbno spravljenih ob vitrine, seveda, taki so neuporabni, neki primerek uniseks oblike pa je čisto odprt, polomljen le na eni stranični žici, slonel sredi trga in ga nobeno vozilo doslej še ni pomendralo. Tudi jaz se držim za moje pokrivalo nadvse trdno, rokavice pa se oprijemljejo prstne kože, kajti – močno dežuje. Dež in burja, to je nekaj, česar nikoli ne bom mrzila, saj, to je srž mojega dobrega počutja. Upam, da ni malodramatično, če rečem, da sem rojena v burji, v takem razgibanem kraju in času. Čudne zgodbe s to »našo burjo«! Tujci, ki se znajdejo v njenih glasovih ali celo tuljenju, so sprva zmedeni, čeprav vedo, da eksistira, potem pa jih ali zabava in se ji prilagodijo, ali pa ves čas, ko pretirava s svojimi sunki, sedejo na varno in počakajo, da se unese. Nas, tipične domačine, burja osrečuje in poživlja. Nekateri jo naravnost ljubijo... Romantična duša v vsakem vetrčku, v sleherni sapici, zahrepeni po resnični burji. Celo Ivan Cankar je okusil nekaj burjinih pesmi, saj je napisal: "Sinoči smo poslušali burjo..." Kaj vse je burja, seveda kraška, povzročila v Kosovelovi poeziji, v vseh izvirnih melodijah njegovih kraških in zapletenih, celo konstruktivističnih poetikah, je nepregledno... Je prav ona tista, ki je navdihnila ljudskega pesnika, da je zapel: "drevesa se priklanjajo..." in vsakršne pretekle politike, da se pobahajo, kako je njihove nasprotnike »odpihnilo«! Na tržaških ulicah boš videl celo stare nunce, ki bodo veselo brbljale, da »vse bo odpihnila burja«. Včasih pa je bila zares strašna. Stari kmetje v Edinosti povedo takratnim časnikarjem, da jim je huda zmrzal s hudo burjo polomila in celo izrula iz zemlje najboljše trte in najboljše oljke, take, stare, ki so se zdele podobne tistim na Oljčni gori v Sveti deželi! Nekateri so se kar odločili, da bodo posadili vse,

sadna drevesa, trte in oljke na izključno zavarovanih področjih in nikoli več tam, kjer pihljajo sape celo v visokem avgustu! Kaj šele, da bi kdo zidal nova poslopja na področjih, kjer vsako leto vihrata burjina oblast in njena strašna divjost!

Pred leti sva v taki vihri z Gizelo vandrali po ruskih mestih! Ona ima sedaj druge skrbi, tudi politika, ki jo uspešno ali neuspešno vodi njen mož, je podobna pojavi in odsotnosti burje. Gizela se je streznila, umirila in tako podostojanstvenila.

Zaman pričakujem, radovedna kot sem, da bi brala, kako prodira v javnost poezija pesnice Ljudmile. Ni od nje nobenega glasu. Poniknila je v resnobno vsakdanjost kot vedno. Skozi desetletja...

Kljub temu, da dvomim v smiselnost tega podviga, ji telefoniram.

"Saj sem tudi jaz večkrat zavrtela številko na tvoj naslov, a te ni bilo doma, kar je prav in logično. Službo imaš, po svetu potuješ..."

"Kdo pa bi vztrajal v tem dolgočasnem mestu!"

"No, da, saj smo za železno zaveso toliko časa, da smo se je kar navadili, in se ti bo zdelo čudno, če bo kdo, ki sovraži ali pa podcenjuje Slovence, kar na lepem rekel "Dober dan" z vso naravnostjo, s katero bi rekel "Buenos dias", kajne! Boli me duša, če pomislim, da take nesmisle doživljajo študenti na univerzi! Kako naj jim potem razlagam svoje prosojne verze? Sproti in učinkovito se morajo otresati vzdevkov in poniževalnih opazk, kadar obelodanijo, da so »slovenskega rodu«, kot jim rečejo tukajšnji Italijani."

"Pa ni tako!" si upam oporekati. "Časi so minili, mrznja se je razredčila, saj na univerzi poučuje cela vrsta Slovencev, celo iz centralne Slovenije, tako da bi ti lahko rekla, da tvoje teorije veljajo za bridke stare čase, saj gre svet naprej."

"Tisti, ki ne čuti štren sovražnosti, ima posebno srečo!"

"Hipohondrasta pa nočem biti!"

"Nisem pretirano občutljiva, saj imamo doka-

ze na dlani, da to mesto ni bilo nikoli in nikdar ne bo naklonjeno Slovincem.”

“Trst je sestavina iz različnih kosov. Odvisno je, odkod ga gledaš.”

“Pa le vstopi vanj s sovražnega praga, pa ti bo kri ledenela ob nepojmljivih opazkah!”

“Če ne bo drugega izhoda, si bom rekla, da ne slišim ali, da ne opazim.”

“Pa boš videla in čutila, ne samo opazila...”

“Da sem v neprijetnem položaju, to že vem!”

“Zato je pomembno, da nastopaš v skupini, da na sodni dan nisi sam!”

“Se lahko tudi obnašam kot samotnica, ki jo je pač nekaj doletelo. In je žalostna. Vem, da ni več ljudi, ki bi me vprašali, kaj je tako hudo.”

“Le kako moreš v takem pisati poezije?”

“Ker lebdim nad časom in njegovo pritlehnostjo. Cankar bi rekel »hrepenenje«, jaz ji pravim »odmaknjena situacija«.”

“No, lahko rečeš, da si nadarjena za poetična občutja, kar te obvaruje od sodobnih stisk!”

“O stiskah, ki vzbujajo preplah, je veliko zapisanega v bajkah iz davnin, sodobniki pa se tudi nič ne šalijo!”

“Večina misli in sklepa o svetu merkantilistično!”

“Zakaj taka skepsa?”

“Ker ne maram lagati sama sebi! Če se zaveš, da tičiš v zagati, se iz nje morda celo izmažeš!”

“Poceni merkantilizem na spiritualni podlagi!”

“Raje taka miselnost kot življenje tjavendan!”

“Vse teče tjavendan, vesolska gmota se ni nikoli kaj prida pobrigala za trpeče zemljane...”

“Saj ne trpim!”

“Psihološko si blizu takemu počutju!”

“Ker sem občutljiva na krivice... morda spadam v tisto vrsto ljudi, ki jim včasih povedo, da so »pravičniki«!”

“Vsak je svoje sreče kovač...”

“To pa ni res! Če otroka potisnejo hudobni starši v ponižujoči položaj, niso oni za nič krivi! In če tebe nekdo užali, je za tvoje ponižanje kriv žalivec, ne pa ti!”

“Sem mislila nekoliko bolj filozofsko!”

“A, tako, saj vedno v zraku v objemu poezije!”

“Filozofija ni poezija!”

“Poezija je blizu filozofiji!”

“Filozofija je blizu logike, včasih se pomoti in pristane v njenem nič verostojnem statusu za človeška bitja!”

“Mar trdiš, da poezija odrešuje človeške du-

še? D'Annunzio, kaj? Ali še kdo od tiranov in krvoločnikov, ki je znal pesnikovati?”

“Vem, ni opravičljivo! Toda Prešeren v nekerterih pesmih odrešuje sebe in tistega, ki ga bo bral!”

“Torej je odvisno, kdo nate vpliva!”

“In koga je pesnik ali pesnica v svojem prizadevanju tudi prevedel, oziroma prevedla!”

“Lenorin lik se je po mojem globoko zarisal v Prešernovo podzavest!”

“Nekje sem slišala, da je Bevk nadvse povelečeval Bolgara Vazova, pisatelja puškinovske vznesenosti in romantičnih junakov! Tudi prevajal ga je, z navdušenjem, kot znajo skozi zgodovino slovstva vsi naši klasiki!”

“Ti nekaj svetujem! Piši svoje tekste, svoje zgodbe, svoje izpovedi, nikar ne trati časa z dejavnostjo, ki je dobro plačana pri izučeni in poklicni prevajalci!”

“Celo pesnik P. je v nekem intervjuju povedal, da zmorejo dobro poezijo pošteno prevesti le umetniki! Če pa hočeš od pisane besede živeti, to se pravi – zaslužiti vsaj nekaj flik, potem je prevajanje bolj garanje, vsakdanje delo, tako-rekoč posel.”

“In jaz ti sedaj kradem čas!”

“Moji prijatelji mi nikoli ne morejo krasti časa!”

(dalje)

SLOVENSKA PROSVETA
in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXXIII. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2007. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Štiri vprašanja – štirje odgovori

Pogovor z Aleksandrom Furlanom

Tržačan Aleksander Furlan (Šandrin), letnik 1934, je prišel do svoje prve knjige, narečne pesniške zbirke, pri 73 letih. Je naš sodelavec že dolgo let. Pri reviji je sodeloval predvsem s pesmimi. Zadnje čase pa v rubriki *Pesem* je spomin zapisuje v prozi dogodke iz svojega življenja v Barkovljah. Furlan je navezan na svoj kraj, ki ga ne bi zamenjal za nobenega na svetu. Rad ga ima, kot ima rad domače narečje in ljudi. Zbirka pesmi *An popod-n prinaša izbor njegove poezije.*

► *Gospod Furlan, zakaj pišete pesmi v narečju? Nekateri se bojijo celo za slovenščino, a barkovljansko narečje bo izginilo še prej. Ali je že?*

► Pišem pesmi v barkovljanskem narečju, ker je to slovensko narečje in se v njem najbolje izražam in najlepše povem svoja čustva, žal pa je sogovornikov v narečju vedno manj.

Vse, kar je, lahko ostane, če sami to hočemo, to velja za slovenščino kakor za narečje.

Kot lahko govorimo več jezikov, posebno če se jih naučimo v zgodnji mladosti, isto se dogaja z narečjem, ali še lažje, lahko govorimo v knjižni slovenščini in hkrati v domačem narečju. To je najboljši način, da v narečje ne vrivamo tujk, kar večkrat delamo samo zaradi možganske lenobe. Dajmo ali dodajmo narečju slovensko besedo, z narečnim naglasom kraja, naglas je namreč pri narečju bistvenega pomena.

S tem lahko rešimo narečje in knjižno slovenščino, če začnemo s tem, kot rečeno, že v zgodnji mladosti.

Danes se poslužujemo narečja, da si pravimo vice, ali še drugače vzbujamo smeh, kar pomeni, da smo tukajšnji Slovenci veseli ljudje, vendar ne gre samo za to. Mladi se bodo s tem prepričali, da vse, kar bodo povedali v narečju, bo za tistega,

ki posluša, smešno. V narečju si lahko povemo vse, dobro in slabo, lepo in grdo. Iz tega moje pesmi v narečju, ne samo skrb, da izgine, tudi slaba uporaba in zloraba. Narečje ni ma ne slovarjev ne pravopisov in ne slovnice, lahko ostane samo po ustnem izročilu, kadar izgine, izgine za zmeraj.

Aleksander Furlan.

Avtor, najmlajši spredaj, z nonoti in bratanci.

► *Na naslovnici Vaše zbirke je stara fotografija, ki Vam je posebno pri srcu. Sami ste jo izbrali. Zakaj?*

► Ta fotografija pravzaprav ponazarja klavno narodnostno stanje v moji širši družini in v celi tukajšnji slovenski skupnosti, stanje opisujem v *Pesmi zvestobe* (Vrabcem jo je prvi razumel). S starimi starši, po očetovi strani, sem tam slikan z nekaterimi bratanci in ne ti na sliki ne še cela vrsta drugih, ne živijo več po slovensko. Samo če se srečamo, se še spomnijo na jezik, ki jih ga je učila njihova mati, vendar jih moram na to skoraj prisiliti in pogovor, seveda, ni več tako sproščen, kot bi moral biti.

► *Pišete tudi prozo. Vaši spomini – recimo članek, ki ga objavljamo v tej številki – so sočni in polni zdravega humorja. Imate še kaj podobnega v zalogi?*

► Nona, ki jo vidimo na sliki, ni samo presedela svoja zadnja leta na knjigah, jih je tudi rada brala.

Gotovo prav zaradi tega je svoje sinove in hčere vzgojila v slovenskem duhu in v domačem načinu življenja, kjer se dogaja marsikaj dobrega in manj dobrega. Ker je bila družina velika, v svojih spisih skušam nekaj povedati o načinu življenja v času, ko sem bil še otrok. Kot sem videl in dojemal stvari takrat, z današnjo presojo in oceno.

V zalogi, kot sprašujete, takih dogodkov ne manjka, in otroci smo bili prisotni in soudeleženi v celotnem družinskem življenju. Potrebno je vse to zbrati, najprej v mislih, nato še na papirju.

► **V Barkovljah in na Greti ste zadnjega pol stoletja doživeli ničkoliko sprememb. Kako ste jih sprejeli? Ste razočarani?**

► O razočaranjih ne bom govoril, jih boste že našli sami. Največja nesreča za nas okoličane in za vse Slovence na Tržaškem je, da smo živeli in še živimo v zelo lepih krajih in zelo blizu mesta, preveč blizu. Ko je po vojni izbruhnila motorizacija in so postali naši kraji zelo lahko dostopni, so nas mestni ljudje dobesedno preplavili, predmestja so se takrat popolnoma spremenila in niti vasi niso več, kar so bile. Tako tudi Greta, Barkovlje malo manj, zaradi ozkih in strmih klancev.

Greto, ki je bila tedaj le redko naseljena z mešanim prebivalstvom, so iz nekdanjega kmečko-mandrijskega okraja popolnoma spremenili. Po lepih in rodovitnih njivah, vinogradih in travnikih so začrtali nove ulice in trge, sezidali cele skupine večstanovanjskih hiš, da nekdanje Grete sploh ni več.

V Barkovljah, hvala Bogu, je še nekaj ostalo, če ne drugega vsaj v mišljenju ljudi je še prisoten čut za skupnost in navezanost na svoj kraj.

Nekje sem že povedal, da sem prišel na drugo stran hriba, kjer je stanovala moja bodoča žena, tako da še na cesto nisem stopil. Šel sem kar po dvoriščih, "kuörtih", in njivah, ljudje, ki sem jih srečal so vsi vedeli, kam grem, z njimi sem se pogovoril ali samo potrkal po šipah v pozdrav.

Zdaj tega ni več, vsi imajo lepo urejeno in ograjeno dvorišče z električnim zvoncem in še velikega psa na njem.

Naj dodam še, kar sem tudi že povedal, da na pokopališču poznam vse, na cesti pa le redke posameznike; lahko si predstavljate, kako so se tudi Barkovlje spremenile.

Da bo ostalo to, kar imamo, je odvisno največ od nas samih. Izbira je zelo jasna in enostavna: ali utopitev v morju drugih ali pa se otresemo našega manjvrednostnega kompleksa in živimo še naprej po svoje, drugih poti ni.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da kraški kali, mala vodna zajetja za napajanje živine, ki so jih v glavnem opustili, danes doživljajo renesanso: v februarju so se v Pliskovici zbrali pohodniki, ki so se podali na sedem kilometrov dolgo pot od kala do kala in so na poti lahko videli 18 kalov, od katerih pa je danes le slaba polovica še "živih", čeprav jih tuptam obnavljajo...
- da je po uvedbi evra prišlo tudi v Sloveniji do vrste podražitev in da je teh podražitev bilo do februarja prijavljenih kar 1300...
- da letos Lovska zveza Slovenije slavi stoletnico svoje ustanovitve (1907), ko je odvzela lovski monopol, ki so ga dotlej imeli nad slovenskimi lovišči Nemci in Italijani...
- da mariborski pomožni škof, danes 85-letni dr. Jožef Smej, moli brevir izmenično v več jezikih, tako v slovenščini, latinščini, francoščini in madžarščini...
- da zaradi prevelikega odstrela gamsov v slovenskih Alpah trpijo planinski orli, ker so se te velike ptice hranile predvsem z mesom gamsjih mladičev...
- da je od prvega marca na policijski upravi v Novem mestu zaposlena sedemindvajstletna Romkinja (Ciganka) Nataša Brajdič – edina zaposlena romska policistka v Evropi...
- da je na največjem sejmu starin v Sloveniji, ki je bil med velikonočnimi prazniki tretjič v Izoli in so se ga udeležili starinarji iz Slovenije in iz sosednih držav, nastopilo kar 160 razstavljalcev z milijoni razstavljenih predmetov...
- da v Tržiču na Gorenjskem otroci med velikim tednom še ohranjajo stari običaj regljanja (v zvoniku župne cerkve ni stolpne raglje, ki drugje v svetem tridnevju – na veliki četrtek, petek in soboto – nado-mešča onemele zvonove), in štirikrat na dan po ulicah regljajo z ragljami (pod komunizmom so jim miličniki to prepovedovali)...

Lida Turk

Danilo piše Justu

Avtor pisem je Danilo Zelen, drzni albinec, legendarni tigrovec, ki je padel v spopadu z orožniki na Mali gori mesec dni po italijanski zasedbi osrednjega dela Slovenije. Naslovljeni sta Kraševcu Justu Godniču, tigrovcu – Zelenov oproda, ga imenujejo nekateri –, ki je eno leto mlajšega Danila občudoval in mu bil zvest. Just je preživel tigrovstvo in partizanstvo, se aktivno vključil v povojno javno delo posebno v Kranju, kjer je živel in umrl leta 1990. Če odmislim njuno suho postavo, si ju kar predstavljam: Danila kot visokega in nekoliko vzvišenega Don Kihota, Justa pa kot zvestega oprodo Sanča Panso. To asociacijo je pred kratkim okrepilo še branje dramskega teksta Duška Jelinčiča, v katerem se tigrovci modro ukvarjajo s Cervantesom.

Justa sva z Božo obiskali leta 1986 v Kranju. Živel je v stanovanjskem bloku, s kakršnimi so bile pozidane malodane vse periferije večjih in manjših krajev na Slovenskem. Vedela sem, da je bil pred začetkom delovanja in povezave s Tigrom čevljar v Trstu, kamor se je dvajsetleten preselil iz rojstnega Komna. Na prvi pogled sem ga v trenutku videla, kako na nizkem sedalu drži pred sabo čevljarško kopito in bije po podplatih v veži hiše v Ulici Torrebianca v Trstu. Just je namreč ob najinem prihodu sedel v dnevni sobi sredi divana s prekrizanima nogama, morda pa čepel na petah. Potem je pripo-

vedoval živo in se razburjal nad nekdanjimi tovariši, se z živimi in mrtvimi kregal na daljavo in skozi čas, kakor da bi se dogodki odvijali v trenutku ali bi se še morali zgoditi. V mapi je imel kar nekaj spisov, zapisov in raznih papirjev, med katerimi sta bili tudi dve pismi, ki sledita.

Pismo, ki nosi datum 13. februarja 1938, je Danilo naslovil v Makedonijo, kamor se je proti koncu leta 1937 izselil Tone Černač, potem ko je bilo "v Ljubljani nekaj narobe", kot je rekla njegova žena Lidija – Lida. Dobil je službo gozdarja na Crnem kamnu pod Ljubotonom na Šar planini. Kmalu sta se mu pridružila žena in sin. Dejstvo, da se je Tone poročil, so njegovi najtesnejši tigrovski tovariši težko prenesli in ga imeli skoro za izdajstvo.

Kmalu zatem je Toneta obiskal na Šar planini Just Godnič. Morda sta skupaj hodila na lov, saj je bil Tone spreten in zagrizen lovec. Danilo mu piše:

Lj. 13. II.38
Dragi Justo,
 čujem, da si si zvil taco, kako je s tem? Piši. Pisal si za tvoje gojzerje – sem vse preiskal doma in pri Metodu pa jih ni nikjer. Proti koncu meseca Ti pošljem kak paket – javi mi kaj vse rabiš: si patrone dobil? Dal sem jih 10 delat pa so bile 3 nečitljivo zanič. Menda si jih dobil in denar tudi. Tu meгла. Jutri grem spet v B. koč – sam. Komaj čakam aprila, da se vrneš in da

Lj. 13. II. 38
 Dragi Justo,
 čujem, da si si zvil
 taco, kako je s tem? Piši.
 Pisal si za tvoje gojzerje –
 sem vse preiskal doma in pri
 Metodu pa jih ni nikjer.
 Proti koncu meseca Ti po-
 šljem kak paket – javi mi
 kaj vse rabiš: si patrone
 dobil? Dal sem jih 10 delat
 pa so bile 3 nečitljivo zanič. Menda

si jih dobil in denar
 tudi. Tu meгла. Jutri grem spet
 v B. koč – sam. Komaj
 čakam aprila, da se vrneš
 in da si spet kam gremo.
 Metoda al stoji. V kuhinji pisal
 pa čakam, da prideš.
 F. oždravil te in piše manjše
 do obnove procesa. Piši, če
 kaj delaš in kako živiš. Piši.
 Jutri ti napiše. Piši.
 Tvoj Danilo
 Popraven: Lidija in Toneta

Original prvega pisma.

vedoval živo in se razburjal nad nekdanjimi tovariši, se z živimi in mrtvimi kregal na daljavo in skozi čas, kakor da bi se dogodki odvijali v trenutku ali bi se še morali zgoditi. V mapi je imel kar nekaj spisov, zapisov in raznih papirjev, med katerimi sta bili tudi dve pismi, ki sledita.

spet kam dregnemo. Materjal stoji. V. enkrat pisal, ga čakam, da pride gori. F. ozdravil in pride menda do obnove procesa. Piši, lenoba, kaj delaš in kako živiš. Pozdravi si nogo. Piši

Tvoj Danilo

Pozdravi Lido in Toneta

Drugo pismo je Danilo pisal Justu iz Beograda 7. decembra 1940 v Slovenijo. Ni znano, kam ga je Zelen naslovil. Decembra 1940 so bile že vse tigrovske skupine odkrite. Stotine aretirancev so čakale na obtožnico za proces, na konfinacijo, morda upale na morebitno izpustitev iz zapora. Nad Zelenom je bila razpisana tiralica in se je zatekel v Beograd k Albertu Rejcu. Berti se je pod Danilovo pismo podpisal.

Beograd, 7.XII.40.

Dragi Justo!

Danes mi je Vodopivec pravil, da ste vse uredili. Tako torej nimaš kaj iskati več tam

gori. Nas tu precej pritiskajo in hočejo, da gremo v samostan. Se bomo šli menda spet skrivalnice. Zato počakaj teh par dni še tam gori, da bomo videli na čem smo. Nato ti takoj sporočim, kaj vse prineseš s seboj. Pisal bom na naslov mojega nečaka. Zato po sredi včasih vprašaj doma če je pismo prišlo. Tudi zase pripravi vse kar rabiš za zimo in smučanje, ker se čez zimo menda ne boš vračal.

Tisto glede telegrama pa ne razumem, ker ne vem od kje je prišel. Javi takoj Čermelju, ker me skrbi. Lahko bi ga pa Vodopivec poslal in še sam napisal par vrstic. Si še vedno stara lenoba.

Tone je spet tu in jo te dni spet mahne na staro mesto.

Pismu prilagam 500 Din. Če rabiš kaj več se obrni na Rubnico.

Stoj mi glih

Tvoj Danilo

Berti

Pismo takoj sežgi

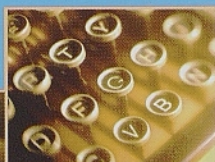
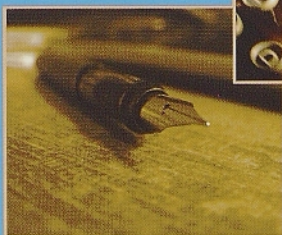
Literarni natečaj "MLADIKE" 2007

1. Revija Mladika razpisuje XXXVI. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA	PESMI
prva nagrada 400 €	prva nagrada 200 €
druga nagrada 300 €	druga nagrada 150 €
tretja nagrada 250 €	tretja nagrada 100 €

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2007. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z

geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj Alojz Rebula, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2008. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Aleksander Furlan

Mrvice iz družinske kronike

Sorodnikov si ne izbiramo sami, kar jih je, se moramo z njimi, tako ali drugače, sprijazniti. Nekaj jih najdemo že, ko pridemo na svet, drugi pridejo pozneje, z nekaterimi se razumemo, z drugimi malo manj. Tako pač je.

Če bi lahko izbral, bi gotovo med njimi izbral strica Toneta, starejšega brata mojega očeta, že zaradi tega, ker je bil svojevrsten človek, znal je lepo pripovedovati dogodivščine iz svojega življenja in me je imel rad.

Rodil se je leta 1897 na Greti, v hiši, kjer se je rodilo veliko Furlanov, kjer je bilo dela na pretek, ker zemlja da, če ji tudi mi kaj damo, in vrtnarji "mandrijerji" tržaške okolice, znani kot dobri delavci, so se tega pravila držali. Vendar stric, kot najstarejši sin, skoraj določen za glavnega dediča, že kot mlad fant ni čutil velike nagnjenosti do tega poklica.

Tega ni bil sam kriv, če gledamo stvari iz današnje razdalje. Po značaju, ki ga je imel, bi se moral roditi vsaj pol stoletja kasneje. Takrat, ob začetku 20. stoletja, je bilo življenje preprostih ljudi, in še posebno okoličanov, naravnost povedano, garaško, in stric gotovo ni bil garač, preprosto, življenja si ni predstavljal kot en sam delovni dan.

Seveda je delal, ampak po svoje, bil je zelo natančen, in zato pri delu malo bolj počasen, zmeraj pa čedno opravljen, bom kar rekel: prijeten in urejen mož in to do pozne starosti.

Leta 1916 je kot osemnajstletnik bil vpoklican v avstro-ogrsko vojsko v tedanjem cesarstvu. Do ta-

Pred domačijo na Greti.

krat je še nekako šlo, nono je z njim malo potrpel, tačas sta rasla druga dva sinova, moj oče in drugi stric, ki sta že dobro obetala za naprej.

Takoj po vpoklicu je bil Tone poslan na rusko fronto, in to le po nekajtedenskem urjenju skupaj z drugimi na sedanjem trgu Oberdan, kjer je bil glavni stan znanega regimenta 97 ali po tržaško "demogela", kar pomeni "pobegnimo".

Čeprav brez izkušenj, ne življenjskih ne vojaških, so fantje tega regimenta imeli v zameno dobre noge in prav kmalu so se znašli v ruskem ujetništvu in je vojne, vsaj za njih, bilo konec.

Takrat so bili moški v Rusiji vsi pri vojaki in primanjkovalo je delavnih rok. Nadomestili so jih z vojnimi ujetniki. Nobenih gulagov ali taborišč, da se razumemo, enostavno so jih zaposlili po kmetijah,

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

V svetu, ki se spreminja

Slovenci v matici in tisti, ki živimo ob meji v Italiji, smo priče nekaterim pomembnejšim političnim premikom, ki utegnejo če že ne zrevolucionirati pa vsaj zaznavno spremeniti politično panoramo. V mislih imamo nastajanje nove, deklarativno sredinske politične stranke v Italiji, ki naj bi dala trdnejše in zanesljivejše temelje levi sredini, v Sloveniji pa se pripravljajo na predsedniške volitve, obenem pa razpada ena izmed dosedanjih vodilnih političnih formacij. V svetu politike se bo torej nekaj zgodilo in tako smo Slovenci iz matice in z roba po svoje povezani kljub državni meji, ki nas ločuje in nas bo ločevala tudi naprej, čeprav smo vsi v EU. Kakor v preteklosti pa nas samoumevno povezuje tista kultura upanja, ki je iz nas delala eno v časih, ko smo živeli v različnih državnopolitičnih sistemih. Kljub temu da smo bili in smo še različnih misli in gledanj, nas povezuje povsem naravna in prav nič

takrat še v lasti zemljiških go-spodov, in celo plačo so jim dajali za delo, ki so ga opravljali.

Te kmetije so se nahajale v, za naše pojme, zelo oddaljenih krajih. Stric je večkrat pravil, kako so orali velike nepregledne njive z 10 pari volov, vpreženimi pred orali v vzporednih vrstah, od jutra do večera v eno smer, kjer so se ustavili, tam noč prespali, nakrmili živino, drugo jutro pa v nasprotno smer in tako po cele mesece.

S plačo, ki jo je dobival, si je lahko kupil konjička in majhno kočijo na dveh kolesih, "kaleš", da se je lahko ob nedeljah zapeljal v malo večjo vas, ki pa je bila zelo daleč, in tam se je zadržal v družbi svojih kolegov in domačinov.

Razlika je očitna v ravnanju z ujetniki prve svetovne vojne in s tem, kar se je dogajalo z ujetniki samo dvajset let pozneje in ne samo v Rusiji. Da bi kdo pobegnil, jim še na misel ni prišlo, kam pa? Daljave so bile skoraj nepremagljive in slabo se jim ni godilo.

Vojna se je nekega dne končala, ujetniki so se vračali domov in Tone je pri enaindvajsetih letih bil že povratnik iz ujetništva. Doma ga je čakala izvoljenka Anica, ki ga je imela zelo rada in prav kmalu sta se poročila. Še dolgo let je teta Anica med sorodniki slovela kot vzor zaljubljenih žene.

Pozneje, že v letih, me je stric učil, naj se oženim samo z zaljubljeno žensko, da bo tako gotovo vse prav v družini in marsikaj bo odpuščenega. Priznam, da sem se teh nauk skušal držati, deloma tudi uspel, ne pa popolnoma; verjetno ker so bile te njegove teorije stare petdeset let in v petdesetih letih

Pogled na Greto iz pristanišča.

so ženske prehodile dolgo pot.

No, kljub vsemu, dobri ženi, že rojenim otrokom, nekaj se ni skladalo po takratnem načinu življenja.

V tem vzdušju je v družini in v stricu samem dozorela misel za emigracijo v Ameriko skupaj s svakom Škrjancem. Kupili so že listek za parnik, pa nič, Tone se je zadnji trenutek premislil, ostal

doma in pustil Škrjanca samega v Ameriko. Tako se je končala ta ameriška pustolovščina, še preden se je začela, ostali so očitki staršem, da so se ga hoteli iznebiti.

Kmalu po tem se je z družino preselil na dom svoje žene, na Komeščino, tam obdeloval nekaj zemlje in živel po svoje.

Tukaj pa se zgodba šele začinja.

Na Komeščini, zaselku nad Greto in Barkovljami, je stric Tone imel vsega po malo: kokoši, zajce, koze, kupil si je konja in voz, prevažal je ljudem razne stvari, kot so: pohištvo, gramoz, gostilničarjem vino itd. Postal je znan kot prevoznik.

Posebno rad je imel take gostilničarje, ki so kupovali vino na Krasu ali v Vipavski dolini in tja jih je vozil iskat vino.

Da ne bi kdo mislil, da je bil stric pretirano navezan na žlahtno kapljico, nasprotno, užival je to dobroto kot vsak normalen človek.

Pot do vina je bila dolga, včasih dolgočasna, gostilničarji pa so bili veseli ljudje in zato so zraven povabili še godca na frajtonarco, znanega veseljaka Japeta.

V krajih, kjer so kupovali vino, je bil prihod voza z godcem v tistih časih pravi dogodek. Pokušavanje,

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO

nenormalna skrb za prihodnost naroda in njegove kulturne tradicije. Povezuje pa nas tudi pojav, ki ga občutijo marsikje v Evropi, a še posebej v Sloveniji in Italiji. To je ofenziva nekakšne antipolitike, ki ima različne izvore: najprej v novem valu relativizma, ki ne pozna absolutnih vrednot in pristaja na več resnic, potem je lahko izraz posebnih interesov (ozkih kategorij ali lokalnih dejavnikov) ali pa čisto navadnega individualizma, ki se ne ozira na druge in mu je skrb za skupno dobro deveta briga.

Posledica tega je silna napetost s ponavljajočimi se aferami in polemikami, zaradi katerih se je med ljudi usidrilo vzdušje trajnega nezadovoljstva, ki nima razloga v materialnih razmerah (do neke mere ga sicer večkrat utemeljuje visoka politika s svojim malomarnim odnosom do vsakdanjih potreb navadnega državljana), a ga je treba v glavnem iskati v sistematični in obenem aprioristični medijski kampanji proti večini, ki vlada. Če je v Italiji to razumljivo, ker stoji za to gonjo desna opozicija s svojimi glasili, je v Sloveniji vse to težje razumeti, ker mediji sistematično kritizirajo vseprek v imenu neke levice, ki je ni več, in med vrsticami ali pa kar naravnost objokujejo lepe stare čase.

dogovarjanje za ceno in sploh cela procedura kupovanja se je včasih zavlekla za več dni.

Vabljeni so bili še k drugim vaškim vinogradnikom na pokušnjo za morebitni poznejši nakup, konj pa je bil vedno vprežen za takojšnji odhod, po starem slovenskem pravilu: "Še to spijemo, pa gremo". Japa je ta čas nategoval meh kot za stavo. Petja ali kar je že bilo, seveda ni manjkalo, razni dueti in kvarteti so se ustanovljali kar na licu mesta po trenutni potrebi, brez kakih odvečnih formalnosti, odhod so stalno odlašali, dokler se niso ljudje v vasi tega cirkusa naveličali in jih pustili same. Takrat so res sedli na voz in počasi odšli proti domu.

Teta, po tolikih dneh že v skrbeh, ga je pričakala s telečjo juhico, ker je ta, baje, najboljša in spravi človeka, trudnega od naporenega dela in neprespanih noči, hitro pokonci. Srečna je bila, da se je vrnil živ in zdrav. Kot smo že rekli: "Ljubezen premaga vse ovire".

Poznejšim očitkom sinov zaradi jemanja godca na te poti se je izognil, rekoč, da takrat ni imel radia v avtu, kot ga ima danes že vsak smrkavec.

Čas je mineval, Tone se je staral in konj z njim.

Med vojno je italijanska oblast, pozneje še nemška, popisovala vse konje v zasebni lasti za morebitno rabo v vojne namene. Konjev na območju Grete in Barkovelj je bilo kar precej, nekateri so bili prav lepi in dobro rejeni, Tonetov pa je bil že star in je stal na bolj slabih in negotovih nogah. Zakaj bi torej vozili na pregled lepe in zdrave konje, da jih lahko še potrdijo kot sposobne za vojaško rabo? Gospodarji lepih konj so plačali Tonetu pijačo in stvar je bila gotova, na pregled so peljali njegovega konja, ki gotovo ni bil potrjen za sposobnega in dobrega, in se je vrnil brez dvoma domov.

Stvar je kar dobro tekla, dokler niso začeli s tem pretiravati. Veterinar, zadolžen za te preglede, dr. Vasili, dober človek, poznan po celi tržaški okolici,

ki je zamižal ne samo na eno oko, se je tega naveličal, vsak dan pregledovati istega konja ni bila šala in mož je rekel: "Bašta, dovolj, pripeljite mi drugega, naj bo še tako slab, samo da ni vedno isti."

Vojaški pregledi so se pri nas vedno končali srečno, nobenega konja ni vzela vojska, za kar gre, brez dvoma, zahvala tudi staremu Tonetu.

Povedal sem že, da je stric redil koze. Imel je otroke, pozneje vnuke in mleka so v družini porabili precej. Pasel jih je na tistem delu hriba, ki gleda proti Barkovljam, v Stari gori, kot pravimo po domače, jih zvezal za kakšen grm z dolgo vrvjo in živali so popasle vse, kar so lahko dosegle.

V bližini se je nahajal zapuščen kamnolom z zelo strmimi in gladkimi skalami in prav na rob tega kamnoloma so živali silile, ker je tam raslo še nekaj trave. Pri eni od živali je bil štrik predolg, koza je malo preveč stegovala jezik po špranjah gladkih in navpičnih kamnov, padla v prazno in obvisela na vrvi, zvezani okoli vratu.

Belo obešeno kozo na ozadju črnega kamna je od daleč videlo pol Barkovelj, tudi stric, ki je ta čas igral na karte v gostilni pri Rumeni hiši. Pomagati žal ni mogel nihče. Nesreča pač nikoli ne počiva.

Slučaj je nanesel, da prav v tistem času, samo nekaj mesecev kasneje, so si na Greti strici in tete delili nonotovo zapuščino, mene in sestro je zastopala mama, bila sva namreč siroti po očetu in še mladoletna. Vzdušje, kot se marsikdaj dogaja v takih primerih, ni bilo prav najboljšo.

Stričevemu mnenju, naj pri delitvi prisostvujejo samo rojeni Furlan, se je mama upravičeno uprla, reagirala pa na oster in zgrešen način. Jasno je pred vsemi povedala, da ni on človek, ki bi o tem lahko odločal, saj se mu je še koza obesila, ker ga ni več prenašala.

To je bila brez dvoma huda in velika zamera in kar precej let nista zaradi tega govorila med seboj. Nobenega sovraštva ali kaj podobnega, samo besedni molk.

Kadarkoli sem srečal strica ali teto, sta me vprašala po mami, če je zdrava in naj jo pozdravim. Isto mi je priporočala mati, naj žlahto zmeraj lepo in spoštljivo pozdravim itd.

Nekaj let pozneje so se stvari vendar razčistile in mir je zavladal med nami, ko sem ob neki Veliki noči povabil sorodnike, strica in teto, na kozarec vina k nam v Barkovlje. Po tolikih letih molka, beseda je dala besedo, spomini in ganjenost so opravili svoje in celo kakšno solzo zvabili v oko.

Stric je na stara leta postal dober in skrben gospodar in vse je dobro, kar se dobro konča.

Pred domačijo ob trgati.

Beseda o knjigi »Dr. Metod Turnšek urednik in časnikar«

Pogovor z literarnim zgodovinarjem dr. Milanom Dolganom

Pri Mladiki je pred kratkim izšla zajetna knjiga Milana Dolgana o duhovniku in javnem delavcu Metodu Turnšku (rojen 1909 pri Ptuj), ki je deloval med slovensko manjšino v Italiji in Avstriji in se je temu delu zavestno posvetil. Urednik je opravil zaslužno delo, ne samo v spomin pomembne Turnškove prisotnosti v zamejstvu, temveč tudi za ovrednotenje njegovega dela, ki je prispevalo k poznanju manjšine in njene kulturne dediščine. Na urednika smo se obrnili z nekaj vprašanji, da bi bralcem predstavili njegovo delo.

➤ Zbrali ste veliko gradiva, ki priča, kako raznoliko je bilo delo in kako vsestranski javni delavec je bil dr. Metod Turnšek. Kako bi zdaj uvrstili Turnška: med publiciste, raziskovalce ali pisatelje?

➤ Turnšek je izdal 42 knjižnih enot; med njimi sta na primer obširni *Rimski misal* in roman *Med koroškimi brati*, pa tudi knjižni drobiž. Marsikoga začudi doslej neznano dejstvo, da je bil Turnšek prevajalec in izdajatelj vplivnega dela ukrajinskega avtorja Aleksija Pelipenka *Ukrajina joka* (1940). Turnšek je bil urednik nekaj revij, zlasti pa ustanovitelj in urednik *Slomškove založbe*.

Nadalje je bil Turnšek zvest sodelavec številnih časnikov. Presenečen sem bil, ko sem ugotavljal, da je bil v času, ko je bival na Koroškem in je polnil s svojimi članki tamkajšnja časopisa *Naš tednik* in *Nedelja*, hkrati neumorni sodelavec goriškega tednika *Katoliški glas*, deloma pa tudi tržaškega tednika *Novi list*, zraven pa je deloval kot koroški dopisnik in glavni leposlovni avtor ljubljanske *Družine*. V tržaških letih je bil pomemben sodelavec *Demokracije*. Turnška smemo smatrati za enega najbolj talentiranih in zanimivih slovenskih časnikarjev.

Imel sem veliko dela, da sem pregledal katoliško oziroma demokratično usmerjene občasnike v zamejstvu in Sloveniji. Ni me zanimala samo Turnškova žetev, ampak tudi politična usmerjenost teh občasnikov in značilne kulturne zanimivosti. Zanimala me je slika dobe, ki je bila hkrati doba moje mladosti: jaz sem se rodil leta 1933, Turnšek je umrl

leta 1976. Odločil sem se za tvegan poskus, da ne sestavim gole bibliografije, ampak da Turnškovo sodelovanje označim in predstavim izbrane kulturnozgodovinske zanimivosti kot ozadje. To metodo imenujem komentirana bibliografija.

Priznati moram, da nisem oziroma še nisem pregledal levičarskega časopisja, kot so *Primorski dnevnik*, *Soča*, *Slovenski vestnik*. Res Turnšek v tem časopisju najbrž ni sodeloval, vendar ni rečeno, da se ni odzivalo na njegovo razvejano publiciranje, in poleg tega je brez tega časopisja kulturna slika dobe lahko enostranska. Reči pa moram, da je svobodno in demokratično katoliško časopisje dovolj pravično in resnično odslikavalo družbeno vprašanja.

Bogat vir je Turnškova literarna zapuščina. Nahaja se v samostanu v Stični, ki mu je Turnšek pripadal, tudi ko ni bil več tam. Uspelo mi je pridobiti precej korespondence tudi drugod. Dr. Rozina Švent je iz ZDA prinesla Turnškovo korespondenco z *Radom Lenčkom*. Gospa Ložar Podlogar je posredovala korespondenco z *Nikom Kuretom*. Gospod Dušan Jakomin dopisovanje z *Jakobom Ukmarjem*. Družina *Suhadolc* na Opčinah je ohranila Turnškove dopise. Veliko so mi pomenili ustni viri: o Turnšku so mi pripovedovali gospa *Gabrijela Beličič* na Opčinah, gospa *Irena Žerjal* v Ricmanjah, gospod *Nužej Tolmajer* v Celovcu, gospod *Vlado Hajnžič* na Rebrci itd. Eno največjih odkritij mi je bila najdba treh *Goršetovih* zgodovinskih reliefov pri Keržetovih v Trstu, kajti ti reliefi so bili

Dr. Milan Dolgan.

plod ustvarjalnega sodelovanja med literatom Turnškom in likovnikom *Francetom Goršetom*.

► **Katero področje Turnškovega delovanja je najpomembnejše? Kaj ohranja trajno vrednost?**

► Knjiga, ki jo je izdala tržaška založba *Mladika*, ni samo moja, ampak predvsem Turnškova. Dobra polovica so izbrani Turnškovi članki: verski, narodopisni, zgodovinski, kulturni, literarni, politični. Časnikarski prispevki so tako rekoč Turnškov ustvarjalni drobiž. Preseneča me, da vzbujajo tolikšno pozornost, medtem ko bi ponatis kakšnega velikega, knjižnega Turnškovega dela ostal najbrž manj opažen. V tem primeru bi bil potreben osredotočen bralski napor, medtem ko je branje kratkih, raznolikih časopisnih člankov lahko, privlačno, na zunaj zanimivo.

Še vedno, trideset let po smrti, nas čudi in navdihuje Turnškov značaj. Bil je stalno na preži, da bi izkoristil dane možnosti za kakšno kulturnopolitično dejanje. Znal se je prilagajati trenutnim potrebam, zraven pa delovati za dolgoročne, trajne vrednote. Bil je izjemni človek akcije, zraven pa temeljit ideolog. »*Junaštvo za graditev svojega naroda v kulturo, po srcu plemenito, sveto, božje ljudstvo,*« to je Turnškova maksima. Ko v svoji višarski povesti Božja planina označuje podjetnost mladega vladarja Rudolfa Habsburškega, slika pravzaprav samega sebe: »*Sam sem sprevidel, da je za mladega človeka učenje velika potreba. Uk in boj! To dvoje! Doma za pečjo bom čepel in roke križem držal!? Čemu pa sem v 21. letu?*« Turnšek je še tik pred smrtjo deloval tako živahno, kot bi bil mladenič.

Turnškovi časnikarski spisi imajo nedvomno svoje literarne (kompozicijske, slogovne, jezikovne) vrednote, a višek Turnškovega ustvarjanja in trajna vrednota niso ne Turnškovo narodopisje, ne verstvo, ne zgodovinske raziskave in seveda tudi ne časnikarstvo, ampak njegove literarne kompozicije. Niso zelo obsežne, kljub temu pa epsko mogočne in razborite. To so dela, ki so lepa, ki ganejo, očarajo s svojo milino, ki učinkujejo ne glede na spremembe časov, ki nosijo v sebi odsev večne umetniške lepote, odsev izjemno sproščene, človekoljubnega duha.

Turnškov najbližji prijatelj, sodelavec in somišljenik v tržaških letih je bil *Jože Peterlin*. Globoko

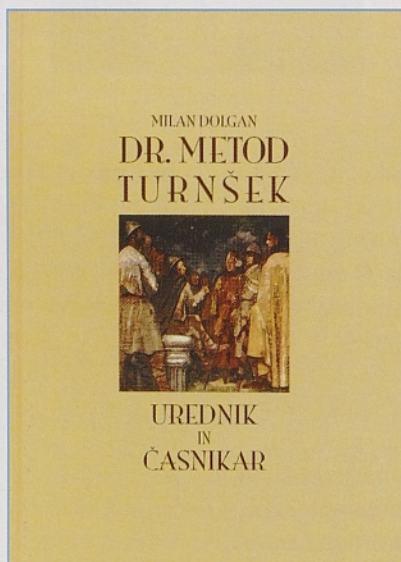
je poznal Turnška. Udeležil se je proslave ob njegovi 60-letnici leta 1969, ki so jo priredili Suhadolčevi na Opčinah. Umrl je en mesec za Turnškom. Ko se je Turnšek leta 1956 odselil iz Trsta na Koroško, je Peterlin v *Literarnih vajah* objavil »*Slovo od dr. Metoda Turnška*«. Tu je opisal njegov razvoj v literarno umetnost: »*Turnšek je naravnost begal iz enega konca Slovenije na drugega: primerjal je svojega Štajerca z Gorenjcem in Dolenjcem, pa spet Prekmurca s Korošcem in Beneškim Slovincem, ustavljal se je ob Kraševcu in pridno zapisoval vse, kar je videl in slišal. A zamikalo ga je sredi tega narodnega bogastva opisati človeka tako, kot ga on sam gleda, zamikalo ga je zaplesti v zgodbo. Skratka, osvojila ga je literatura.*«

Turnšek je v svoje literarno ustvarjanje, ki upošteva določene estetske zakonitosti, vključeval tako svojo narodopisno razgledanost kot tudi poglobljeno poznavanje zgodovine in seveda tudi svoje versko navdušenje.

► **Slovenski manjšini je posvetil veliko energij in marsikje je oral ledino. Gojil je zavest dolžnosti, da je treba rešiti kulturno dediščino narodu in bodočim rodovom. V tem smislu je bil pravi ljudski človek, vendar pa je znal gledati naprej in misliti tudi politično. O tem pričajo nekatere njegove pobude, da bi na manjšinsko vprašanje opozoril tudi mednarodne kroge.**

► Čeprav je Turnškova trajna vrednost utelešena v njegovi leposlovni prozi, pa je njegova osebnost tako močna, da vzbujajo pozornost tudi njegova družbena, politična dejanja in smernice, podobno kot vidimo to pri Prešernu, Cankarju, Rebuli...

V knjigi je ponatisnjen na primer Turnškov spis *V spomin bratoma Kennedyjema*. V njem omenja v našem okolju neznanu dejstvo, da je decembra leta 1952 obiskal Trst (Svobodno tržaško ozemlje) mladi senator *John F. Kennedy*, ki je čez osem let postal predsednik ZDA. Turnšek je postal Kennedyjev pristaš in Turnšek je bil pač edini Slovenec, ki je navezoval z njim osebne stike. Med drugim je pošiljal darila in za Kennedyja maševal na Sedelcah, v božjepotni cerkvi visoko v koroških planinah. Ko se je Kennedy na Dunaju sestal s

Platnica knjige.

sovjetskim predsednikom Hruščevom, mu je Turnšek brzojavil v imenu slovenskih koroških kulturnih delavcev. Zaznal je, da se je Kennedy rahločutno odzval na to opozorilo o slovenski prisotnosti v avstrijskem zamejstvu. Ravno ko je Turnšek hotel poslati v Washington narodno nošo za hčerko Karolino, je bil Kennedy v atentatu ubit. In potem tudi njegov brat Robert.

Današnjim mlajšim rodovom je Turnškovo navdušenje za Kennedyja nerazumljivo. Poleg tega je treba upoštevati, da so politična nasprotja v Ameriki privedla do tega, da se dandanes skuša oblatiti Kennedyjev lik, češ da je bil goljuf in varovanec italijanske mafije.

Turnškova političnost, ki pa je imela kulturne osnove, je bila tako močna, da mu niso zadostovali samo članki, ampak je oblikoval in objavil vsaj dve publicistični knjigi. Ena govori o zatiranju Beneških Slovencev (*Rod za mejo*), že prej (1947) pa je v Trstu izšel znameniti Turnškov album z naslovom *Slovenija*. Ta ima tri podnaslove: 1. *Dežela z najstarejšo demokracijo v srednji Evropi. Slovenski kmet svobodnjak ustoličuje svojega narodnega kneza in vladarja slovenske države Karantanije*, 2. *Govori duša in zemlja malega slovenskega naroda*, 3. *Cleveland, Trst, Gorica, Šenpeter ob Nadiži, Trbiž, Celovec, Monošter, Maribor, Ljubljana*.

Pojem »Slovenija« pomeni Turnšku tudi predele izven državnih mej. Kajti Turnšek se je udeleževal boja za nove meje Slovenije kot rezultat druge svetovne vojne. Album *Slovenija* seveda ni mogel postati učbenik na slovenskih šolah na Tržaškem in Goriškem, čeprav bi ga ravno Turnšek, ki je poučeval v Trstu pri sv. Jakobu slovenščino, zemljepis in

Hkrati z izidom knjige pri Mladiki je bila v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani prirejena razstava »Dr. Metod Turnšek – vsestranski kulturni delavec, povezovalc Slovencev«. Ob odprtju razstave: Antón Nadrah, Melita Ambrožič, Milan Dolgan, Rozina Svēt. Opazna je bila udeležba primorskih in koroških zamejskih Slovencev.

zgodovino, presneto potreboval. Album je bil namenjen mednarodni javnosti, vendar verjetno ni postal kakšno jugoslovansko diplomatsko sredstvo. Goto vo je bil namenjen slovenskim izseljencem v ZDA in drugod, predvsem pa naj bi utrjeval slovensko enotnost v okoliščinah, ko je bil znaten del Primorske priključen k Sloveniji (Jugoslaviji). Ta priključitev je povzročala krčevite pretrese na slovenskem narodnem telesu tako med samim primorskim ljudstvom kot tudi pri dotedanji matični Sloveniji. Turnškovi napisi k slikam v albumu so izraz avtorjevega čutečega srca.

Žal se je zgodila pomota, da v sedaj izdani knjigi ni takoj za naslovnico objavljena še ena izvedba albuma *Slovenija*, in sicer tista, ki prikazuje sliko Gojmira A. Kosa *Ustoličevanje koroških vojvod*, in tudi napis je drugačen, kot je v izvedbi, ki prikazuje panoramo slovenskih Alp

Razumljivo je, da je bil Turnškov slovenski nacionalizem v času, ko je bilo realno pričakovati spremembo mej v korist Slovenije, korenit, oster, bojevit. Ali bi brez bojevitosti pridobili Primorsko? Razumljivo je tudi, da je proti koncu življenja Turnšek postal zagovornik mednarodnega sodelovanja, slovensko-nemškega in slovensko-italijanskega, zagovornik dvojezičnosti, miru in naravnega razvoja. Z glavo skoz zid ni bilo mogoče, priložnosti za spremembo mej so minile.

➤ *Metod Turnšek je v zamejstvu, tako na Tržaškem kot na Koroškem, predstavljal lik nekoliko tradicionalnega duhovnika, pri katerem je zavzetost na področju tako imenovane civilne družbe bila enaka njegovi prizadevnosti v duhovniški pastora-li. Je bila to njegova naravna nagnjenost?*

➤ Na prvem Turnškovem pogrebu – v Celovcu (drugi pogreb je bil na Rebrci na poti proti Jezerškemu, in tretji, dokončni, v Stični) – je govoril tudi koroški pisatelj Janko Messner, s katerim je Turnšek prijateljeval v zadnjih letih. Messner je označil Turnška kot zgodovinskega pisatelja: »Zgodovinsko vizijo ste utrjevali v našem slovenskem koroškem ljudstvu.«

Turnšek ni uspel napisati načrtovanega duhovniškega romana, ki bi se dogajal v sodobnosti na Tržaškem in bi utegnil biti precej avtobiografski. Take duhovniške romane je uspešno uresničil njegov profesorski in pisateljski tovariš v Trstu Alojz Rebula. Sploh je Turnšek kot pisatelj redkokdaj oblikoval sodobno življenje. Najbrž je čutil, da lahko trajne vrednote ustvarja predvsem v zgodovinski perspektivi.

Izvrstno je razumel in obvladal problematiko bližnje preteklosti, to je druge svetovne vojne. Tisto, kar danes s težavo razumemo in se še in še pričujemo, je bilo njemu jasno. Snov druge svetovne vojne je z lahkoto izkoriščal za umetniško ustvarjanje. Razumel je domobranstvo in partizanstvo. Razumel je slovenstvo in jugoslovanstvo. Njemu, odličnemu časnikarju, ni bilo vprašanje, kateri strani izkazovati simpatije, kje je pravica, vprašanje mu je bilo samo, s kakšnimi sredstvi bi živo prikazal navidezne nasprotno težnje. Kot da je ta snov, ta doba, že veliko bolj oddaljena, kot je bila zares.

Druga snov Turnškovega leposlovnega opusa je srednjeveška zgodovina. V romanu *Stoji na rebri grad* je prikazal tako Koroško kot Oglej, Goriško, Beneško Slovenijo, Furlanijo. Znal je odlično povezati v enotni romaneskni tok primorsko in koroško zamejsko snov. V povesti *Božja planina* je združel koroško osnovo Višarj, beneškoslovenski prispevek k ustanovitvi Višarj, povezanost Kranjske z Dunajem in z Višarjami.

Turnškova dramatika je tudi zgodovinska in je poudarjeno idejna. V njej posega v najstarejše slovensko obdobje: 7., 8. in 9. stoletje. Čeprav je podatkov za ta obdobja malo, je natrpana z zgodovino. Bistveno je, da je narodna, slovenska. Tudi v drama-

tiki se je s posebno pozornostjo posvečal povezovanju Slovencev med sabo in povezovanju Slovencev z evropskimi partnerji. Evropskost in svetovljanstvo sta bistveni razsežnosti tako drame o Karantaniji, drame o kralju Samu in drame o Cirilu in Metodu. Turnškovo dramsko oblikovanje je velikopotezno in je sam sprevidel, da pravzaprav ne oblikuje dramatične, ampak scenarije za filmsko realizacijo. Ta Turnškov koncept pa še do danes ni uresničen in izkoriščen.

Turnšek se je nemara tako zavzeto ukvarjal s časnikarstvom prav zato, ker mu je omogočalo, da se je odkrito posvečal aktualni sodobnosti in se tako rekoč ukvarjal s politiko, medtem ko je v umetnosti oblikoval preteklost.

Turnšek je v prvi svetovni vojni izgubil očeta in brata. Ukaželjni trinajstletnik se je sam podal v Stično. Tamkajšnji opat dr. Avguštin Kostelec mu je postal drugi, duhovni oče. Omogočil mu je, da je svobodno razvijal bogate darove, med drugim svojo ljubezen do slovenstva in posebej zamejstva. Po drugi svetovni vojni je opat uvidel, da Turnška ne more siliti nazaj v samostan, ampak mu je kot pisatelju in javnemu delavcu dopustil, da je deloval najprej kot profesor v Trstu in kasneje kot samostojni, škofijski duhovnik na Rebrci na Koroškem.

• POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

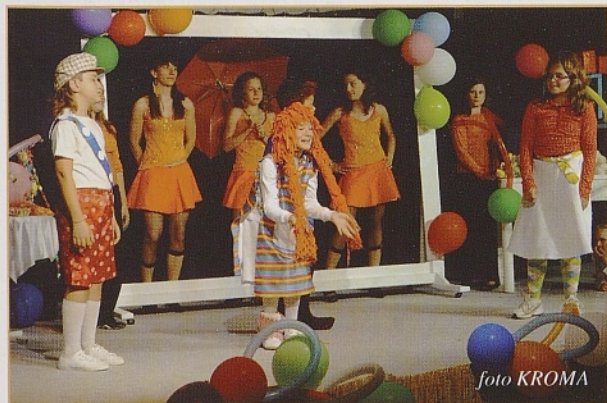
Slike – kaprice in demagogija

V erjetno ni nikogar v vladni koaliciji, ki bi se danes hotel zameriti istrskim beguncem, katerim bi se vsi, nasprotno, raje dobrikali. Na volitvah to plača, še posebej v Trstu in v deželi, in ta računica je prišla jasno do izraza v nedavnem odgovoru, ki ga je dal podtajnik na zunanjem ministrstvu Crucianelli na interpelacijo neumornega parlamentarca Roberta Menie. Ta je zaskrbljeno spraševal, kako namerava vlada odgovoriti na slovenske zahteve po vrnitvi znanih slik iz istrskih cerkva in samostanov, ki so jih pred vojno odnesle rimske oblasti in so več desetletij povečini čakale v depojih na boljšo usodo. Crucianelli ni imel veliko težav z odgovorom; kratkomalo je osvojil tezo svojih desničarskih predhodnikov in poudaril, da ni nobene mednarodne pravne obveznosti za vrnitev omenjenih del. Italija jih je legitimno umaknila pred nevarnostmi vojne v notranjost svojega teritorija, to dejanje pa naj bi bilo samo po sebi dokaz njih pripadnosti italijanski kulturni dediščini. Toda resnični legitimni lastniki so cerkve in samostani, torej ustanove, ki so po mirovni pogodbi in Osimskem sporazumu ostali zunaj Italije. Nihče jih ni doslej odtujil ali se odrekel njih lastnini. Nekaj skoraj zrcalno podobnega se je zgodilo z Miramarskim gradom, oziroma njegovo opremo, vključno z Maksimiljanovo knjižnico. Med prvo svetovno vojno so avstrijske oblasti zaradi bližine fronte odnesle vse iz bivše Maksimilijajrove rezidence na Dunaj. Po vojni je Trst z Miramarskim gradom vred dobila Italija, Jugoslavija (in torej Slovenija) pa je po drugi svetovni vojni dobila Istro in torej vso imovino, ki ji je pripadala. Tu se podobnost neha: medtem ko je Avstrija vse, kar je odnesla, tudi vrnila na svoje mesto, se Italiji kaj takega ni niti sanjalo: v depojih je zadrževala umetnine v pričakovanju, da čas dela zanjo. Toda slike pripadajo teritoriju in njegovim ljudem, torej tudi italijanski manjšini, ki je ostala v Istri in je obubožana v svoji temeljni kulturni dediščini in priči svoje preteklosti. Poleg tega, da krši mednarodno pravo, Italija škoduje tudi lastnim ljudem.

Zamejski festival amaterskih dramskih skupin

Mladinska kategorija

- **Nagrada za najboljšo izvedbo** – O belem mucu (OPZ Ladjica, Devin)
- **Nagrada za najboljšo režijo** – Boža Hrvatič (Pika Nogavička – PD Slovenec)
- **Nagrada za najboljšo glavno moško vlogo** – Alex Rupel (Tajno društvo PGC – SŠ Kosovel, Opčine)
- **Nagrada za najboljšo glavno žensko vlogo** – Sophie Vinci (Pika Nogavička – PD Slovenec)
- **Nagrada za najboljšo stransko žensko vlogo** – Jasmina Smotlak (Tajno društvo PGC – SŠ Kosovel, Opčine)
- **Nagrada za najboljšo glasbo** – Edvin Križmančič in Aljoša Starc (Pika Nogavička – PD Slovenec)
- **Nagrada za najboljše kostume** – Tamara Gruden z učenci (Žabji kralj – OŠ Stanko Gruden, Šempolaj)
- **Nagrada za jezikovno izvedbo** – O belem mucu – (OPZ Ladjica, Devin)

Mali lutkarji otroškega zbora Ladjica iz Devina (levo zgoraj); učenci srednje šole Srečko Kosovel z Opčin (desno); Pika Nogavička PD Slovenec (levo spodaj); Žabji kralj v izvedbi Osnovne šole Stanko Gruden iz Šempolaja (desno spodaj).

foto KROMA

foto KROMA

foto KROMA

foto KROMA

Večerja s pismom – Mladinska skupina SDD Jaka Štoka (levo zgoraj); Male dame Gledališke skupine SKK (desno zgoraj); Balkanski špijon dramskega odseka Štandrež (levo spodaj); Nevidni Leonard zavoda Trubar Gregorčič iz Gorice (desno spodaj).

Kategorija odraslih skupin

- **Nagrada za najboljšo izvedbo** – Večerja s pismom (Ml. Skupina SDD Jaka Štoka)
- **Nagrada za najboljšo stransko moško vlogo** – Marko Brajnik (Balkanski špijon – dramski odsek Štandrež)
- **Nagrada za najboljšo glavno žensko vlogo** – Patrizia Jurinčič (Male dame – Gl. skupina SKK)
- **Nagrada za najboljšo stransko žensko vlogo** – Marina Cernetig (Poletje gre h koncu – Beneško gledališče)
- **Nagrada za najboljšo glasbo** – Matej Petejan (Nevidni Leonard – zavod Trubar Gregorčič, Gorica)
- **Nagrada za najboljšo sceno** – Učenci VZS Mitja Čuk (Princesa in dobri velikan – Barvana klapa)
- **Nagrada za najboljše kostume** – Betty Starc (Večerja s pismom – Ml. skupina

SDD Jaka Štoka)

- **Nagrada za jezikovno izvedbo** – Male dame (Gl. skupina SKK)

- **Nagrada občinstva** – Pika Nogavička (Slovenski oder)

foto KROMA

Pika Nogavička, nagrada občinstva (foto KROMA).

Antena

UMRL JE UPOKOJENI NADŠKOF DR. ALOJZIJ ŠUŠTAR

V Šentvidu pri Ljubljani, kjer je živel kot upokojenec, je 29. junija preminil nekdanji ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar. Pokopali so ga 2. julija v ljubljanski stolnici. Obred je vodil ljubljanski nadškof msgr. Alojzij Uran, somaševanje pa bivši nadškof, sedanji kardinal in prefekt v Rimu dr. Franc Rode. Udeležba pri pogrebu, izrazi sožalja in odmev njegove smrti so potrdili priljubljenost nekdanjega vodilnega predstavnika slovenske Cerkve in njegov pomen v cerkveni in narodni zgodovini. Govorniki in pisci komentarjev so poudarili Šuštarjevo vlogo v času demokratizacije in osamosvajanja Slovenije, a tudi njegovo delo za utrditev krščanstva med Slovenci doma, v zamejstvu in po svetu, prizadevanja za pravice vernih v totalitarnem režimu, delo za spravo in dialog. Veliko pozornost je namenjal tudi Slovencem v Furlaniji-Juljski krajini.

Msgr. Šuštar, ki se je rodil 14. novembra 1920 na Grmadi pri Trebnjem, je bil posvečen v duhovnika leta 1946 v Rimu, kjer je študiral. Ni se vrnil v domovino, temveč po koncu študija filozofije in teologije služboval v Švici do povratka v Ljubljano. Razvil se je v uglednega moralnega teologa, profesorja in publicista v Churu, kjer je bil med drugim v letih 1968-76 škofov vikar. Več let je opravljal tudi službo tajnika in podpredsednika Sveta evropskih škofovskih konferenc. Leta 1977 je prevzel mesto kanonika v Ljubljani, od leta 1980 do 1997 pa je bil ljubljanski nadškof in metropolit.

UMRL PESNIK IN ČASNIKAR FRANCE FORSTNERIČ

V noči na 22. maj je v Mariboru umrl pesnik in časnikar France Forstnerič. Rodil se je 29. januarja 1933 v Pobrežju pri Ptujju. Prvo zbirko je izdal leta 1961. Sourejal je revijo Dialogi, kot časnikar pa je služboval pri Večeru in Delu.

NARODNI DOM PRI SV. IVANU

To je naslov zbornika, ki ga je napisalo šest avtorjev, izdalo Slovensko kulturno društvo Slavko Škamperle, uredila pa ga je Bogomila Kravos. Gre za predstavitev stavbe, ki je bila v letih 1903-27 središče Slovencev v živahni tržaški četrti, in življenja Slovencev v omenjenem obdobju. Knjigo je 15. junija predstavil zgodovinar Jože Pirjevec na Stadionu 1. maja v Trstu.

ZLATOMAŠNIK P. BOGOMIR SREBOT

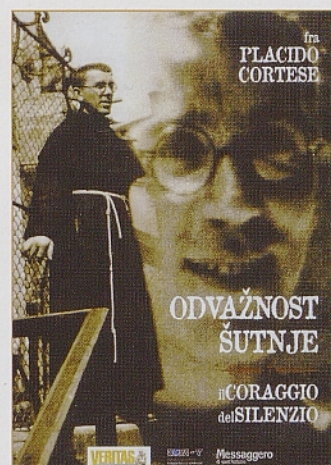
Ob praznovanju zavetnika sv. Janeza Krstnika je v Štarmarju 24. junija daroval zlato mašo kapucin p. Bogomir Srebot, ki od leta 1978 skrbi za slovenske vernike pri Korošcih, od leta 1980 pa še v Štarmarju, torej v celotni miljski občini. P. Bogomir, ki se je rodil leta 1930 v Košani, je bil posvečen v duhovnika leta 1957 v Benetkah in je do leta 1969 služboval po Italiji.

Na Cresu kip p. Corteseja

Škof s Krka msgr. Valter Župan je 27. junija pred cerkvijo in minoritskim samostanom sv. Frančiška v mestecu Cres na istoimenskem otoku blagoslovil dva metra visok bronast kip p. Placida Corteseja, ki sta ga odkrila gvardijan tamkajšnjega samostana p. Alojzije Litrič in creški župan Graziano Negovetič. Gre za delo akademskega kiparja Marijana Glavnika, ki so ga ob stoletnici rojstva mučenca zaradi ljubezni do bližnjega dale postaviti hrvaška in padovanska minoritska provinca ter občina Cres.

V cerkvi je bilo najprej somaševanje več kot 60 duhovnikov, ki ga je vodil škof, ki je tudi globoko pridigal o svetniškem kandidatu. Dogodek je povzdignila prisotnost skoraj 50 članov padovanske minoritske province, ki letos obhaja stoletnico oživitve, kar je obenem stoletnica samostojne hrvaške province sv. Hieronima. Med pobudami ob jubileju padovanske province je bilo tudi enotedensko romanje med Slovenci in Hrvati, saj so redovniki obiskali Sostro pri Ljubljani, Ptuj, Ptujsko Goro, Zagreb, Cres, Pulj, Poreč in Piran.

Hrvaški minoriti so medtem tudi poskrbeli za lastno izdajo zgoščenke z dokumentarcem Paola Damossa o p. Corteseju Pogum molka in dodatki pod naslovom Odvažnost šutnje. Medtem ko dokončna mednarodna izdaja v Turinu še ni izšla, ima ta štirijezični DVD (v hrvaškem, italijanskem, angleškem in slovenskem jeziku) tako sinhronizirano kot podnaslovljeno hrvaško verzijo dokumentarca. Predstavili so jo 11. junija v Zagrebu.

UMRL KLARO MIZERIT

V ljubljanskem Delu je bila maja objavljena osmrtnica s sporočilom, da so se v Halifaxu v Kanadi že januarja v ožjem krogu poslovili od skladatelja in dirigenta Klara Mizerita.

Klaro M. Mizerit se je rodil 18. avgusta 1914 v Trziču (Gorica). Šolal se je v Ljubljani, kjer je študiral tudi kompozicijo in dirigiranje, nato se je izpopolnjeval na Dunaju. Služboval je v Ljubljani, Dubrovniku, Koblenzu, od leta 1968 pa v Halifaxu, kjer je bil med drugim šef dirigent Atlantic Symphony Orchestra in ravnatelj konservatorija. Napisal je pet simfonij, kantato Pevcu na Prešernovo besedilo in vrsto drugih skladb.

GORIŠKI PREFEKT O LOJZETU BRATUŽU

Spominskim pobudam ob 70-letnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža se je pridružil tudi goriški prefekt Roberto De Lorenzo, ki je 24. maja povabil v vladno palačo v Gorici Bratuževega sina Andreja in hčerko Lojzko ter številne predstavnike javnega življenja z obeh strani meje. Med njimi so bili takratni goriški župan Vittorio Brancati, koprski pomožni škof msgr. Jurij Bizjak, tržaški pisatelj Boris Pahor in drugi. Spregovorila sta prefekt in slovenski evropski poslanec Lojze Peterle, izvedli pa so tudi nekaj Bratuževih skladb.

Šolska slavlja

Ob koncu šolskega leta se je zvrstila kopica živahnih šolskih prireditev. Posebej je treba omeniti nekaj poimenovanj. V Sv. Križu pri Trstu so 26. maja poimenovali vrtec po domačem gledališkem delavcu Justu Košuti. V Dolini pa so 18. maja na skupni proslavi poimenovali otroške vrtce v Borštu, Dolini, Boljuncu, Ricmanjih in Miljah. Osnovna šola v Štandrežu pri Gorici je praznovala 150-letnico. Ko so jo ustanovili leta 1857, je bila to enorazrednica s 116 otroki in enim učiteljem. Današnja šola Oton Župančič obiskuje 77 učencev. Dne 1. junija so na stavbi odkrili spominsko ploščo, 5. junija so odprli zgodovinsko razstavo in predstavili bogato dokumentirano knjigo o 150-letnici šole, ki jo je napisal Damjan Paulin, 8. junija je bila še slavnostna prireditev.

ZBOR TONE TOMŠIČ NA SEGHIZZIU

Na 46. mednarodnem zborovskem tekmovanju Cesare Augusto Seghizzi v Gorici, ki se je končalo 8. julija, je v polifonski kategoriji odnesel prvo mesto zbor Tone Tomšič iz Ljubljane, ki ga vodi Urša Lah. Dirigentko so razglasili za najboljšo na tekmovanju, zbor pa je prejel nagrado tudi za najboljšo izvedbo sakralne glasbe.

14. TABOR SLOVENCEV PO SVETU

Naš domači kraj – povezovalce Slovencev doma in po svetu. To je bilo geslo 14. Tabora Slovencev po svetu, ki ga je 30. junija v Šentvidu pri Ljubljani priredlo Izselsko društvo Slovenija v svetu. Za udeležence je vodil somaševanje mariborski pomožni škof msgr. Peter Štumpf. Po pozdravih predsednika SVS Boštjana Kocmurja, državnega sekretarja za Slovence v zamejstvu in po svetu Zorka Pelikana in drugih predstavnikov, tudi zamejskega predstavnika Damjana Paulina iz Gorice, je bila okrogla miza, pri kateri so sodelovali Janez Bogataj, Jože Horvat in Marina Lukšič-Hacin.

ROG IN LAJŠE

Obletna spominska slovesnost v Kočevskem Rogu za poveljne žrtve revolucije je bila 3. junija. Somaševanje je vodil in pridigal novomeški škof msgr. Andrej Glavan. Nato so bili na vrsti govori in kulturni spored. Spregovorili so pričevalec Franc Kastelic, poslanka Mojca Kucler Dolinar in predsednik Nove slovenske zaveze Anton Drobnič.

Na Lajšah, kjer se obhaja spomin na primorske žrtve vojne in revolucije, pa je bila slovesnost 24. junija. Somaševanje je vodil koprski pomožni škof msgr. Jurij Bizjak, govoril pa je prof. Justin Stanovnik.

Poštni žig Občine Zgonik

Proslavam ob 100-letnici rojstva umetnika Lojzeta Spacala se je pridružila tudi Občina Zgonik v sodelovanju s Tržaškim filatelističnim klubom L. Košir z izdajo dvojezičnega poštnega žiga. Občinska uprava je dala natisniti na kartončke dve reprodukciji (v zmanjšani obliki) Spacalovih barvnih lesorezov, in sicer *Prvi sneg na Krasu*

(iz leta 1956) in *Razvaline na Krasu*

(1946), na kateri so nato natisnili uradni dvojezični poštni žig. Simbol na žigu je povzet po starejši od omenjenih grafik in sestavlja z reprodukcijo lepo zaključeno celoto (avtor žiga je Peter Suhadolc).

Žig in dopisnici so delili 3. junija letos.

Gledališka šola za najmlajše

*Že šesto leto zapored je Radijski oder v sodelovanju s Slovensko prosveto priredil v Finžgarjevem domu na Opčinah gledališki tečaj za najmlajše, katerega se je letos udeležilo 43 tečajnikov med 7. in 14. letom. Tečaj je vodilo sedem mentorjev in šest animatorjev, ki so v odlični zamisli režiserke Alide Bevk pripravili predstavo *Pepelke*, kot jo je za oder priredila Lučka Susič. V pičlih petih dneh je tako nastala odrska predstava, ki so jo na koncu tečaja ponudili na ogled v kar dveh izvedbah. Igrico bodo še enkrat ponovili septembra v okviru Gledališkega vrtiljaka.*

Dva utrinka z gledališke predstave *Pepelka*.

NOVO VODSTVO ZKB

Zadružna kraška banka, ki ima glavni sedež na Opčinah, je imela 27. maja redni občni zbor v Nabrežini. Od članov se je poslovil dolgoletni ravnatelj Klavdij Brajnik, ki je bil v denarnem zavodu zaposlen kar 37 let. Upravni odbor, ki mu predseduje Sergij Stančič, je za novega ravnatelja imenoval dosedanjega podravnatelja Aleksandra Podobnika.

SPACALOVA 100-LETNICA

Ob stoletnici rojstva tržaškega slikarja Lojzeta Spacala se kar vrstijo pregledne razstave v Sloveniji in Italiji. V Štanjelu, kjer so že leta 1988 uredili Spacalovo galerijo, so 15. junija odprli veliko razstavo njegovih grafik. Predstavili pa so tudi knjigo spominov na očeta, ki jo je v slovenščini in italijanščini napisal Spacalov sin Borut.

NOVI PREDSEDNIK SDGZ

Slovensko deželno gospodarsko združenje je imelo 25. junija občni zbor na Opčinah. Po treh letih ni več kandidiral predsednik Edi Kraus. Za novega predsednika SDGZ je bil izvoljen Boris Siega.

PRILJUBLJENA FESTIVALA V MAVHINJAH IN ŠTEVERJANU

Od 15. junija do 1. julija je v Mavhinjah ob koncih tedna v priredbi ŠKD Cerovlje-Mavhinje tekla 7. izvedba Zamejskega festivala amaterskih dramskih skupin. O priljubljenosti pobude pričata visoko število nastopajočih skupin in množični obisk občinstva. V mladinski kategoriji so bili za najboljšo izvedbo nagrajeni lutkarji iz Devina, v odrasli kategoriji pa Mladinska skupina SKD Jaka Štoka s Proseka-Kontovela.

V Števerjanu pa je bil od 6. do 8. julija 37. Festival narodno-zabavne glasbe, ki ga prireja društvo Frančišek Borgia Sedej. Nastopilo je 17 ansamblov, vendar tudi tokrat nihče iz zamejstva. Nagrado za najboljši ansambel je prejela skupina Cvet iz Radeč, nagrada občinstva pa je šla ansamblu Veseli svatje iz Šentjurja pri Celju.

MSGR. FRANC VONČINA 70-LETNIK

Tržaški škofov vikar za Slovence, sicer pa zadnja leta duhovni pomočnik v Rojanu in Barkovljah msgr. Franc Vončina je 7. junija obhajal 70. letnico. Rodil se je v Trstu, kjer je bil leta 1963 posvečen v duhovnika.

ZBIRKI ČUKA IN MERMOLJE

Tržaška pesnika in kulturna delavca Marij Čuk in Ace Mermolja sta pri Založništvu tržaškega tiska izdala novi pesniški zbirki. Čuk je objavil zbirko *Zibelka neba in dna*, Mermolja pa zbirko *To ni zame*.

LETOŠNJI NOVOMAŠNIKI

V letu 2007 je 18 slovenskih novomašnikov: 16 v matični državi, po eden na Koroškem in v ZDA.

Enajst je škofijskih, sedem pa redovnih novomašnikov (trije jezuiti in po en frančiškan, minorit, kapucin in lazarist). Škofijski novomašniki prihajajo iz naslednjih škofij: Murska Sobota (3), Celje (3), Maribor (2), Koper (1), Celovec (1), ZDA (1). Prvič se je zgodilo, da ljubljanska nadškofija (a tudi nova novomeška škofija) nima nobenega novomašnika, vendar je treba upoštevati dejstvo, da štirje redovniki prihajajo z ozemlja ljubljanske nadškofije. Koprski novomašnik Marko Rijavec, ki je doma iz Dornberka in se je uveljavil tudi kot pesnik, je maševal na tradicionalnem slavju sv. Cirila in Metoda, ki ga prireja Apostolstvo sv. Cirila in Metoda iz Trsta, letos pa je bilo 8. julija na Opčinah.

SSK – KONFERENCA ZA ITALIJO

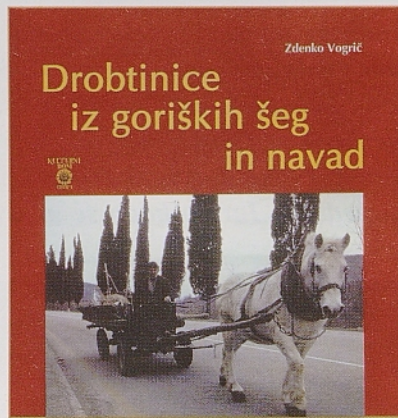
Konferenca za Italijo pri Svetovnem slovenskem kongresu, ki ji predseduje Marjan Terpin iz Gorice, je 22. junija proslavila 16. obletnico slovenske državne neodvisnosti z že tradicionalnim srečanjem na Terpinovi domačiji v Števerjanu. Med govorniki je bil minister za šolstvo Milan Zver, prof. Jožko Šavli pa je predstavil svojo najnovejšo knjigo Karantanija.

V Ogleju pa je bilo 1. julija srečanje Slovencev, ki živijo po Italiji. Najprej je v baziliki daroval mašo Alessio Stasi iz Gorice, ob kulturnem programu pa so sledili nagovori predsednika Konference za Italijo pri SSK Marjana Terpina, bivšega ministra, jezikoslovca dr. Janeza Dularja in deželnega odbornika Franca Iacopa.

NOVI ČLANI SAZU

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je 20. junija slovesno razglasila 8 novih rednih članov in vrsto izrednih ter dopisnih članov. Med novimi dopisnimi člani je koroški Slovec, slavist na graški univerzi Erik Prunč.

Goriške šege in navade

Kulturni dom v Gorici je izdal knjigo z izborom zapisov in radijskih oddaj domačega kulturnega delavca, upokojenega učitelja Zdenka Vogriča *Drobtinice iz goriških šeg in navad*. Po mesecih je gradivo uredila Erika Jazbar, fotografije pa sta prispevala avtor in njegov sin Marko. Spremno besedo je napisal direktor Goriškega muzeja Andrej Malnič.

TEOLOŠKE RAZPRAVE
V ITALIJANŠČINI

Pri Goriški Mohorjevi družbi je v italijanščini izšel izbor teoloških razprav frančiškana prof. p. Bruna Koroška Saggi di teologia dogmatica. Avtor je dolgo predaval dogmatiko na Urbaniani in drugih papeških univerzah v Rimu.

BANSKI SVET

V Sloveniji zadnja leta narašča strokovno zanimanje za politično dogajanje med obema vojnama. Pri Znanstvenoraziskovalnem inštitutu Filozofske fakultete v Ljubljani je nedavno na 343 straneh izšla študija Banski svet Dravske banovine 1930-1935, ki jo je napisal Miroslav Stiplovšek.

Konec Pogledov?
In nove knjige Studia slovenica

Prof. Janez Arnež, ki vodi Raziskovalni inštitut Studia slovenica v »škofovih zavodih« v Šentvidu pri Ljubljani, je izdal že avgustovsko in pa novembrsko številko revije *Pogledi*. Slednja je trojna in nosi zaporedne številke 98-100. Z njo, kot se zdi, misli urednik prenehati z izdajanjem pomembne razmnoženine, ki od leta 1995 dalje prinaša izbrane dragocenosti iz knjižnice in arhiva inštituta. Na koncu namreč objavlja skupno kazalo vseh 100 števil, ki jih je dal za interesente tudi vezati v štiri debele zvezke.

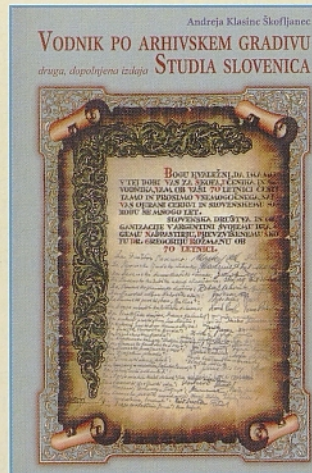
Medtem je Arhiv Republike Slovenije objavil drugo, dopolnjeno in obogateno izdajo *Vodnika po arhivskem gradivu Studia slovenica*, ki ga je pripravila arhivistka Andreja Klasinc Škofljanec. Listanje po *Vodniku* kaže na izredno bogastvo zlasti zdomskega gradiva, ki ga je uspel zbrati prof. Janez Arnež.

Vodja inštituta je poskrbel tudi za tri nove, obsežne knjige iz zbirke Studia slovenica.

To so njegova študija Slovensko krščansko delavsko gibanje v emigraciji, 1945-1973; slovenski prevod vojnih in povojnih neobjavljenih in donedavna nepoznatih spominov Ivana Podržaja v angleščini *Železna zavesa se dviga*; dnevnik rajnega Franca Perniška *Moj taboriščni dnevnik 1945-1949*, ki je tik pred izidom.

POGLEDI

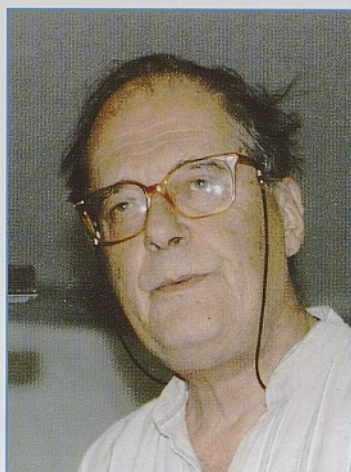
Raziskovalni inštitut STUDIA SLOVENICA p.p. 28, 1210 Ljubljana-Šentvid. Urednik dr. Janez Arnež
Tel. 01-512-1513, Fax 01-512-1332, e-mail: studia.slovenica@guest.arnes.si Štev. 98-100
847 Mallard Creek Road, Louisville, KY 40207, ZDA november 2007
POGLEDI, glasilo inštituta Studia slovenica, izhajajo občasno. Cena dvojni številki je 250 SIT, \$3,00.

42. ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA 2007

Park Finžgarjevega doma
Opčine (TS)
Dunajska cesta 35

Od petka, 31. avgusta,
do nedelje, 2. septembra 2007

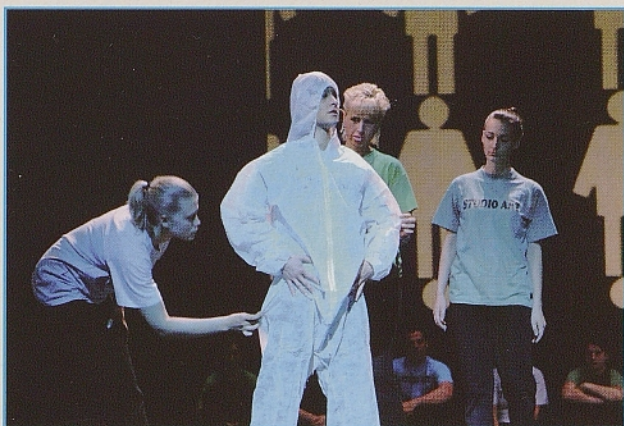
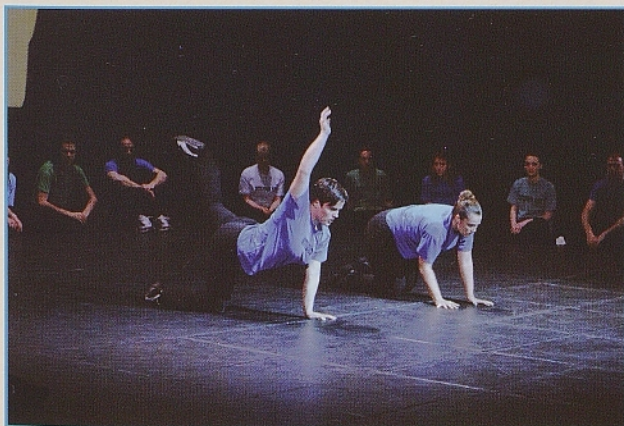
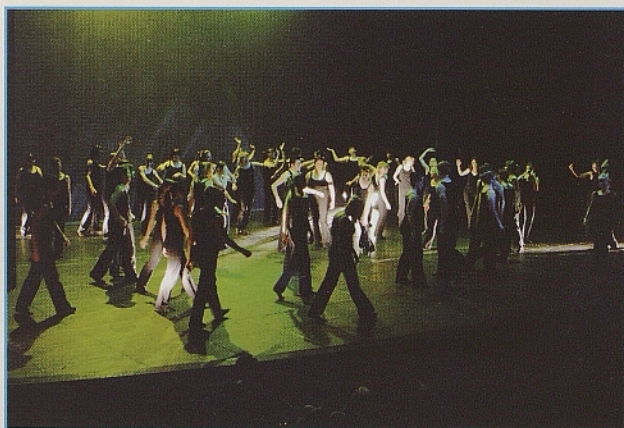

Pavle Merkù – osemdesetletnik

V četrtek, 12. julija, je praznoval 80. rojstni dan akademik prof. Pavle Merkù. Področja njegovega zanimanja, študija in ustvarjanja so obširna, saj segajo od jezikoslovja in etnografije do zgodovine in glasbe. Pavle Merkù je naš dragocen sodelavec in prijatelj. Voščimo mu še mnogo plodnih in ustvarjalnih let.

Studio Art

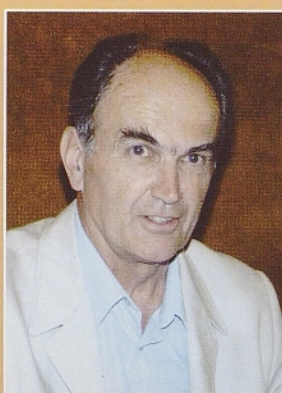
Prvo leto gledališke šole Studio Art, ki jo v sklopu Slovenskega stalnega gledališča v Trstu s številnimi mentorji in sodelavci vodi njena pobudnica Maja Lapornik, se je končalo zelo uspešno. To je okoli 50 gojencev in gojenk dokazalo s sklepno produkcijo 19. maja v Trstu, ki so jo ponovili še v Gorici in Špetru, saj so tečaji potekali v vseh treh krajih. Uprizorili so igro Binom, ki si jo je ogledal tudi avtor, italijanski dramatik Luigi Gozzi.

Štirje prizori s sklepne produkcije Studia Art v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu (foto KROMA).

Društvo slovenskih izobražencev sklenilo letošnjo sezono

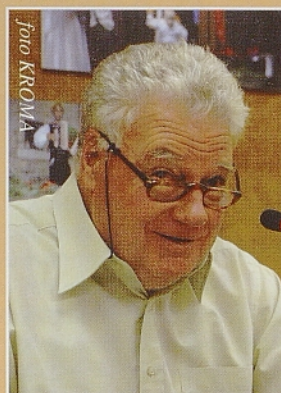
Društvo slovenskih izobražencev je v ponedeljek, 2. julija, sklenilo svojo uspešno letošnjo sezono tedenskih kulturnih večerov v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici. Od zadnje številke Mladike se je za naše poročilo nabral kar lep niz zanimivih srečanj. Prvo tako srečanje je bilo v ponedeljek, 7. maja, ko so predstavili knjigo Alice Zen »La religione a Trieste«. Knjigo o verstvih v Trstu je predstavil Dušan Jakomin. Na istem večeru so odprli tudi bogato fotografsko razstavo o življenju slovenske Cerkve na Tržaškem. Teden kasneje, 14. maja, pa je bil gost društvenega večera nekdanji direktor Triglavskega narodnega parka Janez Bizjak, ki je predaval o velikem Slovencu in Evropejcu, duhovniku Valentinu Staniču. V ponedeljek, 21. maja, je društvo v sodelovanju z Mladiko počastilo 85-letnico pisatelja Zorka Simčiča. O njem in o njegovih knjigah, ki so jih za jubilej izdale založba Družina, celjska Mohorjeva in tržaška Mladika, so govorili prof. France Pibernik, Marija Cenda in tudi sam avtor, ki je predvsem govoril o svojih tesnih vezeh s Trstom od leta 1945 do današnjih dni. V četrtek, 24. maja, pa je bil v okviru projekta »Od Bruslja do skupne Evrope vseh občanov in občank« gost večera evropski poslanec Lojze Peterle. Govoril je o odpravi meje in o koristih, ki jih bo ta odprava prinesla vsem Slovincem na obeh straneh današnje državne meje. V ponedeljek, 28. maja, pa je v okviru istega evropskega projekta govoril celjski škof dr. Anton Stres. Razmišljal je o Evropi in o njenih krščanskih koreninah, ki se jih danes otepa. V ponedeljek, 4. junija, sta društvo in Knjižnica Dušana

Dušan Jakomin in Alice Zen (zgoraj levo); Janez Bizjak (v sredini) in škof Anton Stres (desno).

Z leve, prof. Marija Cenda, pisatelj Zorko Simčič in prof. France Pibernik; pogled na polno dvorano ob predavanju evropskega poslanca Lojzeta Peterleta (desno).

Z leve, Ivo Jevnikar, Vida Valenčič, zgodovinar Sebastian Ritchie in John Earle; v sredini Aleksander Furlan; desno: plesna skupina Mosp-a, ki jo vodi Raffaella Petronio.

Černeta imela v gosteh angleškega zgodovinarja Sebastiana Ritchieja, avtorja knjige »Our Man in Yugoslavia« (Naš človek v Jugoslaviji), ki obravnava delo britanskih obveščevalnih služb med zadnjo vojno. Avtorja je predstavil John Earle, razgovor pa je vodil Ivo Jevnikar. Iz angleščine je pogovor prevajala Vida Valenčič. V ponedeljek, 11. junija, so v društvu predstavili pesniški prvenec Aleksandra Furlana »An popodán«. O pesniški zbirki je govorila dr. Marija Stanonik, ki je po predstavitvi obširno spregovorila o ljudski in narečni literaturi. Naslednji ponedeljek, 18. junija, pa je DSI priredilo večer skupaj z Agrarno skupnostjo. Pri okrogli mizi na temo »Občinske uprave in srenjske skupnosti – transakcija kot zgled dogovora« so sodelovali dolinska županja Fulvia Premolin, dolinski občinski podtajnik Igor Giacomini in predsednik srenje v Boljuncu Silvester Metlika. Naslednji ponedeljek sta Društvo slovenskih izobražencev in Knjižnica Dušana Černeta priredila okroglo mizo »Tajni dokumenti o Osimskih sporazumih« ob izidu zbornikov Arhivskega društva Slovenije Viri. O nastajanju Osimskih sporazumov so govorili zgodovinar prof. Božo Repe, urednica dveh zbornikov dr. Viljenka Škorjanec in urednik Virov dr. France M. Dolinar. Sezono kulturnih večerov DSI so zaključili v ponedeljek, 2. julija, s predavanjem profesorja Edvilija Gardine o »Obredih radosti in smrti v poznosrednjeveškem slikarstvu – monumentalni prizori na poslikanih stenah malih cerkvic v Istri.«

Tako se je končala letošnja dolga in uspešna sezona kulturnega dogajanja v Peterlinovi dvorani v priredbi Društva slovenskih izobražencev iz Trsta. Vse sile odbornikov DSI so zdaj usmerjene v pripravo 42. študijskih dnevov Draga, ki bodo na Opčinah od 31. avgusta do 2. septembra.

Silvester Metlika, županja Fulvia Premolin in zadaj podtajnik Igor Giacomini (levo); okrogla miza o Tajnih dokumentih o Osimskih sporazumih (v sredini); prof. Edvilij Gardina o poslikavah malih cerkva v Istri (desno).

KNJIGE

ALMA KARLIN
DOŽIVETI SVET IN
JAPONSKE NOVELE
 Celjska Mohorjeva družba,
 Celje 2006

Celjanka Alma Maksimiljana Karlin (ki je živela od leta 1889 do 1950) si je svoj svetovni potopis zamislila kot trilogijo, sestavljeno iz del *Samotno potovanje*, *Urok Južnega morja* in *Doživeti svet*. Ta tri v nemščini napisana dela prikazujejo vznemirljive doživljaje iz njenega osemletnega popotovanja okrog sveta. Lepo oblikovani knjižni komplet, ki ga je Celjska Mohorjeva družba izdala lani, pa vsebuje *Samotno potovanje*, *Doživeti svet* in *Japonske novele*. Vsako od teh knjig je iz nemščine prevedla druga prevajalka pa tudi spremne besede so prispevali različni pisci.

Japonske novele je prevedla Jerneja Jezernik in jih pospremila z izčrpnim esejem, posvečenim Alminemu bivanju na Japonskem, njeni simpatiji do japonskih ljudi in njenim literarnim ubeseditvam japonskih motivov. Prevedene novele so samo štiri, a v obširnem spremnem esejju najdemo našte-to in opisano vse, kar se je v objavah in v rokopisni obliki ohranilo od njenega opisovanja Japonske. Prva novela v knjigi, *O Joni san*, prikazuje Japonca, ki se je vrnil v domovino po dolgih letih študija v Evropi. V sebi čuti razklanost, ki jo izrazi z besedami: "Kaj sploh sem? Ne krop ne voda!... Nisem niti pravi Evropejec niti stoodstotni Japonec, ampak dvoživka, v kateri se Zahod bojuje z Vzhodom." To krizo bo prebrodil, ko bo spet odkril bogastvo svoje prvotne japonske identitete. Bogue, ali se je Karlinova pri pisanju te zgodbe spomnila na to, da je tudi njen odnos do narodnostne identitete nerazčiščen, saj je s kozmopolitizmom prekrivala svoje zatajeno slovensko poreklo. V ostalih treh novelah, ki so

objavljene v tej knjigi, obravnava ženske usode: s sočutjem, rahločutnostjo in zanesljivim poznavanjem japonske duše. Iz literarnih spisov Karlinove lahko spoznamo, kako blizu sta ji bili japonska miselnost in kultura. Naučila se je tudi risanja v japonskem slogu in v knjigi so ponatisnjene njene izvirne ilustracije k novelam.

Na drugem mestu je že bila predstavljena knjiga *Samotno potovanje*, ki opisuje prvi del njene poti okrog sveta in se končuje leta 1924 na Novi Zelandiji. Od tod se je Karlinova podala na južnopacifiške otoke in to svojo študijsko pustolovščino opisala v knjigi *Urok južnega morja*, katere prevod je izšel pri Celjski Mohorjevi družbi leta 1996. Pred seboj imamo zdaj opis zadnjega dela njene poti v knjigi *Doživeti svet*, ki se začne leta 1926 v Indoneziji. Ker pisateljica v svojih potopisnih zapiskih večkrat omenja svoje počutje in svoje tegobe, lahko bralec ugotovi, da je bilo njeno razpoloženje tedaj precej skrušeno in da je njeno zdravje hudo pešalo. Kljub temu je na svoj pisalni stroj "erika", od katerega se ni nikoli ločila, vsak dan zapisovala svoja opažanja in reportažne članke. Kjerkoli se je nahajala – v Indoneziji, na Tajskem, v Burmi, v Indiji – se je vsak dan peš podala na ogled tistega kraja, v katerem je trenutno bivala, in radovedno vsrkavala njegovo atmosfero. Pri teh obhodih je bila večinoma sama, kar je v teh krajih vzbujalo začudenje, posebno pri ženskah, kot je začutila sama avtorica: "Občasno so mi sledili radovedni pogledi, redko odbijajoči, in v pogledih žensk in deklet je bilo nekaj, kar je klicalo moji duši, kar je preskočilo tanko jezikovno mejo:

"Hodiš osamljena? Popolnoma osamljena?"

In moje evropske oči, ki imajo nekaj našega hladu in zadržanosti, so postale velike in tihe in so odgovorile skozi žarenje večerne zarje:

"Da, – hodim osamljena, popolnoma osamljena, z enega na drugi konec sveta!"

Leta 1927 je v Karačiju prejela ob-

vestilo, da je njena mama hudo bolna, zato se je vkrcala na ladjo tržaškega Lloydja in se vrnila domov skozi Sueški prekop. Afriko, edino celino, ki si je ni ogledala, je tako lahko opazovala le s krova ladje med vožnjo.

Delo *Doživeti svet* je prevedla Cvetka Terezija Kovačič, ki je knjigi dodala še spominski utrinek o srečanju z Almo Karlin. Posrečena je njena oznaka Alminega pisanja, ki jo tu navajamo: "Za Almo Karlin je značilno, da predstavlja svoj pogled na svet – tako, kot sama dojema stvari na podlagi intuicije. Večne resnice razlaga na osnovi dožemanja z osebno izkušnjo. Tak pristop ji omogoča, da z dramaturško napetostjo odkriva iz dežele v deželo nova in nova spoznanja različnih tradicij, razumevanje religij, razkrivanje pravadnega."

Marija Cenda

SLOVENSKI MESEČNIK
IZ LEMONTA V
ZVEZNI DRŽAVI ILLINOIS

Malokdo, naj si bo v Sloveniji ali zamejstvu, dobi kdaj v roke revijo večjega formata in oblikovno prijetne zunanosti z imenom Ave Maria. Morda jo najde pri kakem redkem naročniku in – misleč na kako pusto versko publikacijo – komajda zalista vanjo. Če prebere ime izdajatelja, gre za frančiškansko skupnost iz Lemonta v ameriški zvezni državi Illinois, pa na platnici najde tudi imeni založnika, patra Bernardina Sušnika, in urednika, patra Vendelina Špendova, dvoje v ameriškem slovenskem katoliškem tisku že dolga leta prisotnih imen.

Predsodki bi bralca nagibali k misli, kaj naj ob vsej poplavi modernega in kdaj že preveč razkošnega verskega tiska na slovenskem katoliškem obnebu (– in ob vrsti mladih, na uglednih tujih univerzah diplomiranih in doktoriranih teologih –) povesta današnjemu Slovencu dva starejša gospoda, ki povrh tega živita daleč zunaj domovine. Kako velika zmota! Že dolga leta namreč spremljam dvoje vsega zanimanja

in spoštovanja vrednih in (skoraj brez slabe vesti izrečem to mnenje) najboljše informiranih zdomskih revij katoliške provenience, namreč buenosaireško Duhovno življenje in ameriško Ave Mario. Zato menim, da zlasti Ave Maria naravnost preseneča po širokem zajemu problematike in po smislu za razpon razgledov v »dalj in šir«, kot bi temu rekel Župančič. Naj dodam temu še posrečeno kombinacijo modernih uredniških prijemov in igrivo vpletanje nekaterih preizkušenih staromohorjanskih »receptov«.

Ameriška učinkovitost jedrnato pouda že na notranji strani platnic vse za sodoben revijalni tisk zahtevane podatke. Prva stran nam ponuja danes komaj še kje prisoten seznam svetnikov meseca, in nekaj slikovitih ljudskih pregovorov, (denimo »Rožnika mrzlo deževanje, slabo za vino in panje«), v drugi koloni pa se urednik duhovito razgovori o tem, kakšne težave ima z razpošiljanjem revije zaradi novih zahtev ameriške pošte, za katero je Kanada cenovno enaka Antarktiki in Evropi, tako da bo s podražitvijo morda moral revijo ob novem letu, ko bo ravno stopila v stoto leto izhajanja, celo ukiniti, da pa bo zadnje izračune pošteno predložil bralcem v naslednji številki. Ob tem lahko domnevamo o urednikovi spretni menedžerski potezi: da se bodo Ave Marie – če ne ravno po priprošnji same svete zavetnice – prav gotovo zvesti in ganjeni naročniki, zlasti premožnejši, usmilili in primaknili obilo darov.

Naslovnica kot običajno prikazuje eno slovenskih podružničnih cerkvic, navadno pravih biserčkov sredi domače pokrajine; tokrat je to Sveti Erazem v Soteski ob Krki, rojstnem kraju novega novomeškega škofa Glavana, kar je prav gotovo spet posrečena uredniška poteza.

Sledi stran, ki bi jo priporočili večini slovenskih župnikov, ki ne zmorejo sveže nedeljske pridige, kjer bi povezali vsakokratni nedeljski evangelij s sodobno mislijo in očetovskim napotkom. Tukaj je torej pridigarju že v strnjeni obliki servirano vse potrebno, da razširi »zgoščenko« s svojim osebnim pristopom. Naslednja stran s skromnim naslovom Lemontski odmevi Bernardina Sušnika pa dokazuje, kako lahko razgledan duhovnik, ki si za to vzame krepak odrezek prostega časa za brskanje po spletu in sočasnem tis-

ŠT. 6 – LETNIK 99 – JUNIJ 2007

A
V
E
M
A
R
I
A

Mesečnik Ave Maria.

ku domà in po svetu, kulturno bogati svoje poslušalstvo in v našem primeru še posebej bralstvo: ena sama stran, a tu najdeš na kupu vrsto znamenitih Slovencev vseh mogočih strok in panog, ki jih družijo edinole rojstvo v juniju: ob Finžgarju npr. slikar Lojze Spacal, med glasbeniki Slavko Osterc in Gojmir Krek, dalje slavist Slodhjak in etnomuzikolog Marolt, šahovski vele mojster Milan Vidmar, geograf Melik, pisatelj Juš Kozak, pa naselitev Manhattana, pa Slovenija prvič v Evropskem parlamentu, pa igralka Duša Počkaj in celo Ivan Kramberger! Kakšna spodbuda za slovensko zdomsko samozavest.

Seveda ne manjka kaj pobožnega, denimo nadaljevanje Jakličevega življenjepisa svetniškega misijonarja Afrike Ignacija Knobleharja in spis pokojnega papeža Janeza Pavla II. ter Nika Kureta zapis o prazniku Telovo. In celo priredba zahtevnega članka iz nemščine po knjigi »Christsein«. Le dva ali trije zapisi so izposojeni iz slovenskega domovinskega tiska, avtorja sta Anton Sterle in Ivan Likar, eden pa iz zamejstva, zapis Tržacanke Vide Valenčič o Angoli. Eden od dopisnikov je iz države Čile v Južni Ameriki, žal pa avtor govori o svoji kamniški mladosti. Iz francoščine je preveden in izhaja v nadaljevanjih znani katoliški modroslovec Daniel Rops, tokrat govori o rimskem imperiju in Imperiju Vzхода, besedilo pa poživilja barvni zemljevid tistega časa.

Revija v vsaki številki obdela v raz-

delku Naša kultura kako osebnost, kateri je danes v tisku po krivem posvečeno premalo pozornosti. Tokrat je to Silvin Sardenko (psevdonim za pesnika Alojzija Merharja), Murnov sošolec in Kettejev prijatelj. Obdelan je kritično, saj je napisal kar preveč pesniških zbirk. Vsekakor bi zaslužil ožji izbor. (Sama sem npr. v študentskih letih rada prebiral njegove Dekliške pesmi, eno boljših zbirk.)

Zelo zanimiv in kritično zastavljen, z velikim poznavanjem argumenta, je zapis iz sveta islama z naslovom: Nevednost imamov onemogoča kulturni razvoj tistega, ki hoče živeti v islamu. Avtor je Samil Khalil Samir. (Ne vem, če je zapis morda od kod izposojen).

Poseben posladek je v reviji vselej literarni utrinek pesnika Vladimira Kosa iz Japonske. Pripoveduje o Japoncu, ki je dal patru Kosu za mašo, naj mu izmoli čimprejšnjo smrt, medtem ko je njegova žena dala za več maš, da bi mož ozdravel. Pater se je priporočil Gospodu, naj on razreši ta gordijski voz: in ga je, možakar je lahko ženo osrečeval še dve leti in zatem srečen umrl.

Če sem prej omenila izjemen urednikov čut za svetovne razglede, naj tu dokažem, kako daleč segajo zanimanja patra Sušnika in patra Špendova: tu so zanimivosti, ki sta jih napaberkovala v tehle deželah: Nigerija, Pakistan, Čile, Kitajska, Japonska, Gabon, Zimbabve, Malavi, – in v mestih kot Jeruzalem, Seul, Kairo, Harare, Varšava, Stična, Maribor, Beograd. Med podatki je posebej zanimiv tale: da so poljski arheologi v Egiptu našli dva kipca, zavit v zlato folijo in z očmi iz višnjevca, ki sta doslej najstarejši najdbi iz starega Egipta, saj datirata v leta med 3.700 in 3.200 pred Kristusom. Ali tale podatek je najbolj poseljene kitajske province Henan: da je šef komunistov zagrozil s službenimi sankcijami, če bi kak uradnik prekršil ukaz in imel več kot enega otroka, če živi v mestu, ali več kot dva, če živi na deželi.

Vseh člankov seveda ne morem omeniti.

Revija je obogatena z vrsto barvnih fotografij, zadnja stran platnice pa podaja seznam devetih poletnih romanj in družjenj lemontskih Slovencev, kar dokazuje, kako Cerkev po svetu še vedno deluje narodnostno združevalno.

Zora Tavčar

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (VI. del)

Januarja 1974 je izseljenski duhovnik v Belgiji Kazimir Gaberc pričel izdajati listič »Vestnik« Zveze slovenskih izseljenskih duhovnikov v Evropi (Journal d'information). List je izhajal v belgijskem mestu Marcinelle in to iz čisto preprostega razloga, ker je v času izhajanja bila v Belgiji najnižja poštnina. Leta 1974 je izšlo pet števil, leto kasneje pa tri številke. Leta 1976 je izšla še ena številka. Omenjene številke hrani naša knjižnica. Kdaj je periodika pričela izhajati in kdaj je prenehala, nismo ugotovili.

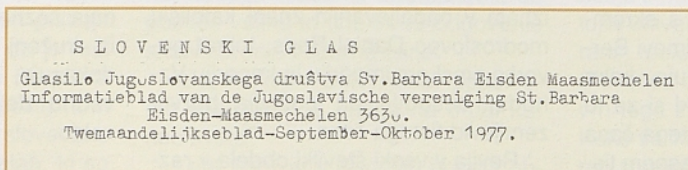
Leta 1976 je v belgijskem mestu Eisden začel izhajati »Slovenski glas«, glasilo Jugoslovanskega društva Sv. Barbare Eisde Maasmechelen. Odgovorni urednik lističa je bil Jean Smrke. Glasilo je izhajalo dvomesečno in so ga razmnoževali na ciklostilu. Knjižnica Dušana Černeta ima v posesti številki september-oktober in november-december leta 1977, popoln letnik 1978 ter januar-februar in september-oktober 1979. Odgovorni urednik je v številki september-oktober 1977 napisal: »Pri vsaki prireditvi opažamo, da se čedalje več rojakov udeležuje naših društvenih prireditev, vemo pa, da večini rojakom, posebno mlajšim, ni znano, zakaj je bilo društvo ustanovljeno in kako deluje, kje in kdaj so našli premog, kdaj in od kod so prihajali prvi Slovenci in pa zgodovina in razvoj Eisdena. »Slovenski glas« prične s to številko na kratko opisati delo slovenskih društev v Belgiji. Društvo Sv. Barbare se približuje 50 letnici ustanovitve, skušali bomo na kratko opisati pomembne dogodke iz društvenega življenja ter kratko zgodovino Eisdena in rudnika, upamo, da bo

»Slovenski glas« rojakom ustregel in bojo z zanimanjem brali. Prosimo pa, da ako ima kdo kaj pripomniti oziroma sporočiti kar nam je neznan, da nam pišete. Hvaležni vam bomo«. Popis delovanja slovenskih društev so objavili v devetih nadaljevanjih. Popis ponuja zanimive podatke o delu in življenju izseljenskih Slovencev, ki so šli po svetu iskat boljše življenje.

V januarski-februarski številki iz leta 1979 je zanimiv članek o zgodovini društva, ki ga delno objavljamo: »Maja 1940 je okupator prepovedal vsako društveno delovanje, tako je tudi društvo Sv. Barbare prenehalo z delom, ne pa popolnoma, šolski pouk v slovenščini se je nadaljeval, poučeval pa je Vivod, upokojeni rudar, ker pa so Nemci zasledili, da se pri njem shajajo otroci, je bil primoran prekiniti. Društvo je tudi med vojno na skrivaj podpiralo najbolj potrebne in tudi ob novem letu obdarilo nekaj zelo siromašnih otrok. Društveni inventar je hranil Krpač. Vojni vihar je mnogo rojakov razpihal po svetu, ostalo je v Eisdenu okoli 400, to so bili že starejši, ki so zaradi slabe hrane in težkega dela zelo opešali in odmirali kar prehitro. Začeli pa so tudi posamezniki prihajati v Eisden tako, da je število naših rojakov ostalo skoraj enako.«

Triindvajsetega maja 1948 so Slovenci sklicali sestanek, ki so se ga udeležili člani razpuščenega društva Sv. Barbare in člani pevskega zbora »Zvon«. Na sestanku so sklenili, da se društvo obnovi in takoj prične z delom. Za predsednika je bil izvoljen Franc Petelin, v odbor pa so bili izvoljeni še Franc Kovačič, Franc Trkaj, Franc Krpač in Štefan Rogelj.

(dalje)

za smeh in dobro voljo

Gost pride v restavracijo. Ker garderobe ni nihče varoval, je plašč obesil na obešalnik in nanj z buciko pripel list papirja, na katerega je napisal:

“Franc Kovač, boksar!”

Ko je po večerji odhajal, je ugotovil, da plašča ni več. Na praznem obešalniku je bil zataknjen listek papirja z napisom:

“Lojze Z. maratonec.”

• • •

- Pepi, ali nisi nič truden, ko ves dan poležavaš na divanu?

- Katrca, ti si edina, ki me razumeš. Grem takoj v posteljo, da si malo odpočijem.

• • •

- Denar sem pozabil doma, moram pa na vsak način k brivcu. Mi posodiš tisočaka?

- Ne morem. Tudi sam sem žejen.

• • •

- Kje leži Dolnji Logatec?

- Pod Zgornjim.

• • •

- Jaka, kako bi ti spravil sedlo med dva osla?

- Preprosto. Sedlo bi dal na osla in na sedlo dal tebe.

• • •

- Kaj se medtem, ko me ni bilo tukaj, res ni zgodilo nič novega? Niti kakšen škandalček ne?

- Ne, kadar tebe ni tukaj, se nič ne dogaja.

- Včeraj sem pretekel skoraj dva kilometra, da bi preprečil pretep.

- Pa ti je uspelo?

- Je. Tisti me ni dohitel.

• • •

- Draga, nekaj ti moram priznati: ne zaslužim več kot tisoč dolarjev na mesec. Boš s tem lahko shajala?

- Za silo bom, toda... od česa boš živel ti?

• • •

- Sonja, kdaj pa pri vas večerjate?

- Običajno ob sedmih zvečer.

- Čudno. Ura je že pol osmih.

- Kadar imamo obisk, počakamo, da gost odide.

• • •

“Strašen dan je bil danes,” stoka mož, ko pride iz službe domov.

“Strašen? Zakaj?” vpraša žena.

“Kompjuter se je pokvaril in moral sem sam misliti.”

• • •

- Kakšna je razlika med Štajercem in Dolenjcem?

- To bi pa rad vedel.

- Štajerc ne more gledati polnega kozarca, Dolenjc pa ne praznega.

• • •

- Mirko, zakaj pa nisi prišel na Jožetov pogreb?

- Saj tudi on ne bo na mojega.

listnica uprave

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD:

Peter Merku, Erlangen, Nemčija – 50,00 €; Janez Bizjak, Bled, Slovenija – 50,00 €; dijaki 3.B razreda liceja France Prešeren, Trst – 20,00 €.

DAROVİ V SPOMIN:

V spomin na brata Riharda daruje Alojz Rebula 100,00 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

“Kdo pa so tile ljudje?” vpraša na policijski postaji obiskovalec, ko gleda na stenah izobešene tiralice.

“To so kriminalci, ki jih iščemo.”

“Zakaj jih pa niste prijeli takrat, ko ste jih slikali?”

• • •

Gospod doktor, dajte mi kakšno zdravilo proti rdečemu nosu.

- Vam je pa res vseeno, če ste kateri še vseč ali ne, saj ste že stari.

- Ne gre za to. Ampak vsak, ki me sreča, me vpraša, kje prodajajo najboljše vino!

• • •

Gospod Klinar pride v trgovino z malimi živalmi in želi kupiti ptiča, ki zna govoriti.

“Papagaje in papige smo, žal, že vse prodali, lahko pa vam ponudim žolno.”

“Pa govori?”

“Ne prav govori, obvlada pa Morsejevo abecedo!”

Kramljanje

o medicinski šoli

Giorgio Pilleri

35 €

Giorgio Pilleri
KRAMLJANJE O MEDICINSKI ŠOLI

Tržaški zdravnik dr. Giorgio Pilleri je skoraj vse življenje živel in delal v tujini. Za svoje delo je prejel več priznanj, med njimi tudi nagrado Zlatega sv. Justa. Avtobiografijo »Kramljanje o medicinski šoli« je napisal v nemščini. Mladika pa je poskrbela za njen slovenski prevod. Delo predstavlja dragoceno pričevanje o življenju in delu avtorja, a tudi o Trstu med obema vojnama.

Milan Dolgan
DR. METOD TURNŠEK

Dr. Metod (krstno Konrad) Turnšek sodi med neupravičeno prezrte sinove slovenske polpretekle zgodovine. Čeprav je za seboj pustil obsežni opus okoli 1.000 bibliografskih enot (do te številke je prišel Turnškov občudovalec in raziskovalec njegovega življenja in dela dr. Milan Dolgan), je njegovo delo še vedno ostalo »neraziskan torzo«. Knjiga prinaša na več kot tristotih straneh izbor člankov in temeljito študijo izpod peresa dr. Milana Dolgana.

MILAN DOLGAN
**DR. METOD
TURNŠEK**UREDNIK
IN
ČASNIKAR

25 €